

Ch
2590i

R

H

Aus der
Bibliothek Ernst von Stern

Geschenk
der Gesellschaft der Freunde der
Universität Halle.

W

III/34

J. G. Riesenkrampff.

kein Mann.

E. M.

EVTROPII
BREVIARIUM
HISTORIAE
ROMANAE.

E RECENSIONE
H. VERHEYK.

Editio II. emendata.

NORIMBERGAE,
EX OFFICINA LIBRARIA RIEGELIANA.
MDCCLXXVI.

EVTRORII
BREVARIUM
HISTORIAE
ROMANAE

E. RECHENOWE

1924511563

DOMINO VALENTI
MAXIMO PERPETVO
AVGVSTO.

*R*es Romanas, ex voluntate mansuetudinis tuae, ab urbe condita ad nostram memoriam, quae in negotiis vel bellicis vel civilibus eminebant, per ordinem temporum breui narratione collegi strictim, additis etiam his, quae in principum vita egregia exstiterunt; ut tranquillitatis tuae possit mens diuina laetari, prius se illustrium virorum facta in administrando imperio secutam, quam cognosceret lectione.

EVTROPII

EVTROPII

BREVIARIUM

HISTORIAE ROMANAE.

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Romanum imperium, quo neque ab exordio ullum fere minus, neque incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, a ROMVLO exordium habet; qui Reae Silviae Vestalis virginis filius; et (quantum putatus est) Martis, cum REMO fratre, uno partu editus est. Is cum inter pastores latrocigaretur, octodecim annos natus urbem exiguam in Palatino monte constituit, XI. kal. Maii, Olympiadis sextae anno tertio, post Troiae excidium, ut qui plurimum, minimumque tradunt, trecentesimo nonagesimo quarto.

CAP. II. Condita ciuitate, quam ex nomine suo ROMAM vocauit, haec fere egit. Multitudinem finitimorum in ciuitatem recepit: centum ex senioribus
le-

legit, quorum consilio omnia ageret, quos senatores nominavit propter fectutem. Tunc cum uxores ipse et populus non haberent, inuitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbis Romae nationes, atque earum virgines rapuit. Commotis bellis propter raptarum iniuriam, Caeninenses vicit, Antemnates, Crustuminos, Sabinos, Fidenates, Veientes; haec omnia oppida urbana cingunt. Et cum orta subito tempestate non comparuisset, anno regni trigesimo septimo, ad deos transisse creditus est et consecratus. Deinde Romae per quinos dies senatores imperaverunt: et his regnantibus annus unus completus est. —

CAP. III. Postea NVMA POM-
PILIVS rex creatus est: qui be-
lum quidem nullum gessit; sed non
minus civitati, quam Romulus, profuit.
Nam et leges Romanis, moresque con-
stituit; qui consuetudine proeliorum iam
latrones ac semibarbari putabantur: et
annum descripsit in decem menses, prius
sine aliqua computatione consuetum: et
infinita Romae sacra ac templa constituit.

 Morbo decessit, quadragesimo (et) tertio imperii anno. —

CAP. IV. Huic successit TVLLVS HOSTILIVS. Hic bella reparavit, Albanos vicit, qui ab urbe Roma XII milliario sunt: Veientes et Fidenates, quorum alii sexto milliario absunt (ab urbe Roma,) alii octauo decimo, bello superavit: urbem ampliavit, adiecto Coelio monte. Cum triginta duobus annis regnasset, fulmine ictus, cum domo sua arsit. —

CAP. V. Post hunc ANCVS MARCIVS, Numae ex filia nepos, suscepit imperium. Contra Latinos dimicavit: Auentinum montem ciuitati adiecit, et Ianiculum: apud ostium Tiberis ciuitatem supra mare sexto decimo milliario ab urbe Roma condidit. Vigesimo quarto anno imperii morbo periit. —

CAP. VI. Deinde regnum PRISCVS TARQVINIVS accepit. Hic numerum senatorum duplicavit; circum Romae aedificauit; ludos Romanos instituit, qui ad nostram memoriam perma-

manent. Vicit idem etiam Sabinos: et non parum agrorum, sublatum iisdem, urbis Romae territorio adiunxit, primusque triumphans urbem intrauit. Muros fecit, et cloacas; Capitolium inchoauit. Trigesimo octauo imperii anno per Anci filios occisus est, regis eius, cui ipse successerat. —

CAP. VII. Post hunc **SERVIVS TVLLIVS** suscepit imperium, genitus ex nobili femina; captiua tamen, et famula. Hic quoque Sabinos subegit: montes tres, Quirinalem, Viminalem, Esquilinum, urbi adiunxit: fossas circa murum duxit. Primus omnium censum ordinauit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in censum delatis, habuit capitulum **LXXXIII** millia ciuium Romanorum, cum his, qui in agris erant. Occisus est **XLV** imperii anno, scelere generi sui Tarquinii, filii eius regis, cui ipse successerat; et filiae suae, quam Tarquinius habebat uxorem. —

CAP. VIII. **LVCIVS TARQVINIVS SVPERBVS**, septimus atque ultimus

timus regum, Volscos (quae gens ad
 Campaniam euntibus non longe ab urbe
 est) vicit: Gabios ciuitatem, et Sueffam
 Pometiam subegit; cum Tuscis pacem
 fecit; et templum Ioui in Capitolio aedi-
 ficauit. Postea Ardeam oppugnans, in
 octauo decimo milliario ab urbe positam
 ciuitatem, imperium perdidit. Nam cum
 filius eius, et ipse Tarquinius iunior,
 nobilissimam feminam Lucretiam, ean-
 demque pudicissimam, Collatini uxorem,
 stuprasset, eaque de iniuria marito, et
 patri, et amicis quæsta fuisset, in omnium
 conspectu se occidit. Propter quam
 causam Brutus, parens et ipse Tarquini
 populum concitauit, et Tarquinius ade-
 mit imperium. Mox exercitus quoque
 eum, qui ciuitatem Ardeam cum ipso re-
 ge oppugnabat, reliquit veniensque ad
 urbem rex, portis clausis exclusus est.
 Cumque imperasset annos viginti quin-
 que, cum uxore et liberis suis fugit. Ita
 Romæ regnatum est per septem reges
 annis ducentis quadraginta tribus, cum
 adhuc Roma, ubi plurimum, vix usque
 ad quintum decimum milliarium possi-
 deret. —

CAP. IX. Hinc CONSVLES coepe-
re pro uno rege duo hac caussa creari;
ut, si unus malus esse voluisset, alter
eum, habens potestatem similem, coer-
ceret. Et placuit, ne imperium longius,
quam annum haberent, ne per diutur-
nitatem potestatis insolentiores redde-
rentur, sed civiles semper essent, qui
se post annum scirent futuros esse priva-
tos. Fuerunt igitur anno primo, expul-
sis regibus, COSS. L. Iunius Brutus,
(qui maxime egerat, ut Tarquinius pello-
retur) et Tarquinius Collatinus, maritus
Lucretiae. Sed Tarquinio Collatino sta-
tim sublata dignitas est. Placuerat enim,
ne quisquam in urbe maneret, qui Tar-
quinius vocaretur. Ergo accepto omni
patrimonio suo, ex urbe migravit, et lo-
co ipsius factus est Valerius Publicola
consul. Commouit tamen bellum urbi
Romae rex Tarquinius, qui fuerat ex-
pulsus: et collectis multis gentibus, ut
in regnum posset restitui, dimicavit.

CAP. X. In prima pugna Brutus con-
sul, et Aruns Tarquini filius, inuicem
se occiderunt. Romani tamen ex ea pu-
gna victores recesserunt. Brutum Ro-

manae matronae, defensorem pudicitiae
 suae, quasi communem patrem, per an-
 num luxerunt. Valerius Publicola Sp.
 Lucretium Tricipitinum collegam sibi fe-
 cit, Lucretiae patrem: quo morbo mor-
 tuo, iterum Horatium Pulvillum colle-
 gam sibi sumsit. Ita primus annus quin-
 que consules habuit: cum Tarquinius
 Collatinus urbe cessisset propter nomen,
 Brutus proelio perisset, Sp. Lucretius
 morbo mortuus esset. —

CAP. XI. Secundo quoque anno ite-
 rum Tarquinius, ut reciperetur in re-
 gnum, bellum Romanis intulit, auxi-
 lium ferente Porsena Tusciae rege: et
 Romam pene cepit. Verum tum quo-
 que victus est. Tertio anno post reges
 exactos, Tarquinius cum suscipi non pos-
 set in regnum, neque ei Porsena, qui
 pacem cum Romanis fecerat, auxilium
 praestaret, Tusculum se contulit, quae
 ciuitas non longe ab urbe est: atque ibi
 per quatuordecim annos priuatus cum
 uxore consenuit. Quarto anno post re-
 ges exactos, cum Sabini Romanis bel-
 lum intulissent, victi sunt, et de his est
 triumphatum. Quinto anno Valerius il-
 le

le Bruti collega, et IV. COS. fataliter mortuus est; adeo pauper, ut collatis a populo nummis, sumtum habuerit sepulturae: quem matronae, sicut Brutum, annum luxerunt. —

CAP. XII. Nono anno post reges exactos, cum gener Tarquinii ad iniuriam foceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum, noua Romae dignitas est creata, quae **DICTATURA** appellatur, maior quam consulatus. Eodem anno etiam **MAGISTER EQVITVM** factus est, qui dictatori obsequeretur. Neque quidquam similius potest dici, quam dictatura antiqua huic imperii potestati, quam nunc tranquillitas vestra habet: maxime cum Augustus quoque Octavianus, de quo postea dicemus, et ante eum Caius Caesar, sub dictaturae nomine atque honore regnauerint. Dictator autem Romae primus fuit Largius: magister equitum primus Sp. Cassius. —

CAP. XIII. Sexto decimo anno post reges exactos, seditionem populus Romae fecit, tanquam a senatu atque consulibus premeretur. Tum et ipse sibi
TRI-

TRIBVNOS PLEBIS, quasi proprios iudices et defensores, creauit, per quos contra senatum et consules tutus esse posset.

CAP. ~~XIV~~.¹⁴ Sequenti anno Volsci bellum reparauerunt, et victi acie, etiam Coriolos ciuitatem, quam habebant optimam, perdiderunt. —

CAP. ~~XV~~.¹⁴ Octauo decimo anno post eiectos reges expulsus ex urbe Q. Marcius, dux Romanorum, qui Coriolos eeperat, Volscorum ciuitatem, ad ipsos Volscos contendit iratus; et auxilia contra Romanos accepit, Romanosque saepe vicit. Vsque ad quintum miliarium urbis accessit, oppugnaturus etiam patriam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis; nisi ad eum mater Veturia, et uxor Volunnia ex urbe venissent: quarum fletu et deprecatione superatus, remouit exercitum. Atque hic secundus post Tarquinium fuit, qui dux contra patriam suam esset.

CAP. ~~XVI~~.¹⁵ Caesone Fabio et Tito Virginio COSS. trecenti nobiles homines,

nes, qui ex Fabia familia erant, contra Veientes bellum soli susceperunt, promittentes senatui et populo, per se omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles, et qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent, in proelio conciderunt. Vnus omnino super- fuit ex tanta familia, qui propter aeta- tem puerilem duci non potuerat ad pugnam. Post haec census in urbe ha- bitus est, et inuenta sunt ciuium capi- tum CXIX millia, ~~CCCCXX~~.

¹⁶
CAP. ~~XVII~~. Sequenti anno, cum in Algido monte, ab urbe duodecimo fer- me milliario, Romanus obsideretur ex- ercitus, L. Quinctius Cincinnatus dicta- tor est factus: qui agrum quatuor iuge- rum possidens, manibus suis colebat. Is cum in opere et arans esset inuentus, sudore deterfo, togam praetextam acce- pit, et caesis hostibus liberauit exer- citum.

¹⁷
CAP. ~~XVIII~~. Anno CCC et altero ab urbe condita, imperium consulare ces- savit, et pro duobus COSS. decem facti sunt, qui summam potestatem haberent.

DE-

DECEMVIRI nominati. Sed cum primo anno bene egissent, secundo unus ex iis, Appius Claudius, Virginii cuiusdam, qui honestis iam stipendiis contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem corrumpere voluit: quam pater occidit, ne stuprum a decemuiro sustineret; et regressus ad milites, movit tumultum. Sublata est decemuiris potestas, ipsique damnati sunt. —

~~XVIII~~
CAP. XIX. Anno trecentesimo decimo quinto ab urbe condita, Fidenates contra Romanos rebellauerunt. Auxilium praestabant his Veientes, et rex Veientium Tolumnius. Quae ambae civitates tam vicinae urbi sunt, ut Fidenae sexto; Veientes XVIII milliario absint. Coniunxerunt se his et Volsci. Sed Mamercus Aemilius dictator, et L. Quinctius Cincinnatus magister equitum, victi, etiam regem perdidit. Fidenae captae, et excisae. —

¹⁹
CAP. XX. Post XIX deinde annos Veientani rebellauerunt. Dictator contra ipsos missus est. Furius Camillus, qui primum eos vicit acie: mox etiam civitatem

tatem diu obsidens cepit, antiquissimam Italiae atque ditissimam. Post eam cepit et Faliscos, non minus nobilem civitatem; sed commota est ei invidia, quasi praedam male diuisisset: damnatusque ob eam causam, et expulsus civitate est. Statim Galli Senones ad urbem venerunt, et victos Romanos undecimo milliario a Roma apud flumen Alliam secuti, etiam urbem occuparunt: neque defendi quidquam, nisi Capitolium, potuit. Quod cum diu obsedissent, et iam Romani fame laborarent, a Camillo, qui in vicina civitate exsulabat, Gallis superuentum est, grauissimeque victi sunt. Postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent, recesserunt; sed secutus eos Camillus, ira cecidit, ut et aurum, quod his datum fuerat, et omnia, quae ceperant, militaria signa reuocaret. Ita tertio triumphans urbem ingressus est, et appellatus secundus Romulus; quasi et ipse patriae conditor.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I. Anno trecentesimo sexagesimo quinto ab urbe condita, post captam autem primo, dignitates mutatae sunt, et pro duobus COSS. facti TRIBVNI MILITARES consulari potestate. Hinc iam coepit Romana res crescere. Nam Camillus eo anno Volscorum ciuitatem, quae per septuaginta annos bellum gesserat, vicit: et Aequorum urbem, et Sutrinatorum: atque omnes, deletis eorum exercitibus, occupauit, et tres simul triumphos egit.

CAP. II. Titus etiam Quintius Cincinnatus Praenestinos, qui usque ad urbis Romae portas cum bello venerant, persecutus, ad flumen Alliam vicit; octo ciuitates, quae sub ipsis agebant, Romanis adiunxit: ipsum Praeneste adgressus, in ditionem accepit; quae omnia ab eo gesta sunt viginti diebus, triumphusque ipsi decretus.

CAP. III. Verum dignitas Tribunorum militarium non diu perseuerauit. Nam

Nam post aliquantum nullos placuit fieri: et quadriennium ita in urbe fluxit, ut potestates ibi maiores non essent. Resumerunt tamen Tribuni militares consulari potestate iterum dignitatem, et triennio perseuerauerunt. Rursus consules facti.

CAP. III. L. Genucio, et Q. Seruilio Coss. mortuus est Camillus: honor ei secundus post Romulum delatus est.

CAP. V. T. Quintius dictator aduersus Gallos, qui ad Italiam venerant, missus est. Hi ab urbe quarto milliario, trans Anienem fluiuium confederant. Nobilissimus de senatoribus iuuenis T. Manlius, prouocantem Gallum ad singulare certamen progressus occidit: et sublato torque aureo, colloque suo imposito, in perpetuum Torquati sibi et posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt; mox per C. Sulpitium dictatorem etiam victi. Non multo post a C. Martio Tusci victi sunt: VIII millia captiuorum ex his in triumphum ducti.

CAP. VI. Census iterum habitus est. Et cum Latini, qui a Romanis subacti erant,

erant, milites praestare nollent, ex Romanis tantum tirones lecti sunt, factaeque legiones decem: qui modus sexaginta, vel amplius, armatorum millia efficiebat. Paruis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Quae cum profectae essent aduersus Gallos, duce L. Furio, quidam ex Gallis unum ex Romanis, qui esset optimus, pronocauit. Tum se M. Valerius tribunus militum obtulit: et cum processisset armatus, coruus ei supra dextrum brachium sedit. Mox commissa aduersus Gallum pugna, idem coruus alis et unguibus Galli oculos verberauit, ne relictum posset adspicere. Ita a tribuno Valerio interfectus, non solum victoriam ei, sed etiam nomen dedit. Nam postea idem Coruus est dictus. Ac propter hoc meritum, annorum trium et viginti Cos. est factus.

CAP. VII. Latini, qui noluerant milites dare, hoc quoque a Romanis exigere coeperunt, ut unus consul ex eorum; alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cum esset negatum, bellum contra eos susceptum est, et ingenti pugna

sub iugum miserunt. Pax tamen a senatu et populo soluta est, quae cum ipsis propter necessitatem facta fuerat. Postea Samnites victi sunt a L. Papirio consule: septem millia eorum sub iugum missa. Papirius de Samnitibus triumphavit. Eo tempore Appius Claudius censor Aquam Claudiam induxit, et viam Appiam stravit. Samnites reparato bello Q. Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus hominum occisis. Postea cum pater ei Fabius Maximus legatus fuisset, et Samnitas vicit, et plurima eorum oppida cepit. Deinde P. Cornelius Rufinus, Manius Curius Dentatus, ambo COSS. contra Samnitas missi, ingentibus proeliis eos confecerunt. Tum bellum cum Samnitibus per annos novem et XL actum sustulerunt; neque ullis hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigaverit.

CAP. X. Interiectis aliquot annis, iterum se Gallorum copiae, contra Romanos, Tuscis Samnitibusque iunxerunt: sed cum Romam tenderent, a Cn. Cornelio Dolabella COS. deletae sunt.

CAP.

CAP. I. Eodem tempore Tarentinis, qui iam in ultima Italia sunt, bellum indictum est: quia legatis Romanorum iniuriam fecissent. Hi Pyrrhum, Epiri regem contra Romanos auxilium poposcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat. Is mox ad Italiam venit, tumque primum Romani cum transmarino hoste dimicauerunt. Missus est contra eum consul P. Valerius Levinus, qui eum exploratores Pyrrhi cepisset, iussit eos per castra duci, ostendi omnem exercitum, tumque dimitti, ut renunciantur Pyrrho, quaecunque a Romanis agerentur. Commissa mox pugna, cum iam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit, quos incognitos Romani expauerunt: sed nox proelio finem dedit. Levinus tamen per noctem fugit. Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eosque summo honore tractavit; occisos sepeliuit. Quos cum aduerso vulnere et truci vultu, etiam mortuos iacere vidisset, tulisse ad coelum manus dicitur, cum hac voce: *se totius orbis dominum esse potuisse, si tales sibi milites contigissent.*

CAP. II. Postea Pyrrhus iunctis sibi Samnitibus, Lucanis, Bruttisque, Roma-

mam perrexit, omnia ferro, ignique vastavit: Campaniam depopulatus est, atque ad Praeneste venit milliario ab urbe octavo decimo. Mox terrore exercitus, qui cum consule sequebatur, in Campaniam se recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captiuis missi, ab eo honorifice suscepti sunt: captiuos sine pretio Romam misit. Vnum ex legatis Romanorum, Fabricium, sic admiratus est, ut, cum eum pauperem esse cognovisset, quarta parte regni promissa, sollicitare voluerit, ut ad se transfret; contentusque a Fabricio est. Quare cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem aequis conditionibus peteret; praecipuum virum, Cineam nomine, ita ut Pyrrhus partem Italiae, quam iam armis occupauerat, obtineret.

CAP. ~~XIII~~ Pax displicuit: remandatumque Pyrrho a senatu est, eum cum Romanis, nisi ex Italia recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani iusserunt captiuos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, quod armati capi potuissent: nec ante eos ad veterem statum reverti, quam si binorum hostium

stium occiforum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reuerfus est. A quo cum quaereret Pyrrhus, *qualem Romam comperisset?* Cineas dixit: *regum se patriam vidisse, scilicet tales illic fere omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum et reliquam Graeciam putaretur.* Illi sunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius et Decius Mus, consules. Certamine commisso Pyrrhus vulneratus est, elephanti intercepti, XX millia caesa hostium, et ex Romanis tantum quinque milia. Pyrrhus Tarentum fugatus.

CAP. XIV. Interiecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus, qui prius inter legatos sollicitari non potuerat, quarta parte regni promissa. Tum, cum vicina castra ipse et rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius victum reduci iussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quae contra caput eius medicus spondidisset. Tunc rex admiratus eum, dixisse fertur: *Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quam sol a cursu suo auerti potest.* Tunc rex ad Siciliam profectus est: Fabricius, victis Samni-

Sannitibus et Lucanis, triumphauit. COSS. deinde, Curius Dentatus, et Cornelius Lentulus, aduersum Pyrrhum missi sunt; Curius contra eum pugnauit; exercitum eius cecidit, ipsum Tarentum fugauit, castra cepit. Ea die caesa hostium ~~III~~ millia. Curius in consulatu triumphauit: primus Romam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam a Tarento mox recessit, et apud Argos, Graeciae ciuitatem, occisus est. —

CAP. ~~LXX~~ C. Fabio Licino, et C. Claudio Canina COSS. anno urbis conditae CCCCLXI, legati Alexandrini, a Ptolemaeo missi, Romam uenere, et a Romanis amicitiam, quam petierant, obtinuerunt.

CAP. ~~XVI~~ Quinto Ogulnio, C. Fabio Pictore COSS. Picentes bellum commouere, et ab insequentibus COSS. P. Sempronio, Appio Claudio, uicti sunt; et de his triumphatum est. Conditae a Romanis ciuitates, Ariminum in Gallia, et Beneuentum in Samnio.

CAP. ~~XVII~~ M. Attilio Regulo, L. Junio Libone COSS. Salentinis in Apulia bellum indictum est: captique sunt cum ciuitate simul Brundisini, et de his triumphatum est. — 28 CAP.

CAP. XVIII. Anno CCCCLXXVII, cum iam clarum urbis Romae nomen esset, arma tamen extra Italiam nota non fuerant. Ut igitur cognosceretur, quae copiae Romanorum essent, census est habitus: inuenta sunt civium capita CCXCII millia, CCCXXXIV: quanquam a condita urbe nunquam bella cessassent. Et contra Afros bellum susceptum est primum, Appio Claudio, Q. Fulvio COSS. In Sicilia contra eos pugnatum est, et Appius Claudius de Afris et rege Siciliae Hierone triumphavit.

CAP. XIX. Insequenti anno, Valerio Marco et Otacilio COSS. in Sicilia a Romanis res magnae gestae sunt. Tauro-minitani, Catanenses, et praeterea quinquaginta ciuitates in fidem acceptae sunt. Tertio anno in Sicilia contra Hieronem bellum patratum est. Is cum omni nobilitate Syracusanorum pacem a Romanis impetrauit, deditque argenti talenta ducenta. Afri in Sicilia victi sunt, et de his secundo Romae triumphatum est.

CAP. XX. Quinto anno belli Punici, quod contra Afros gerebatur, primum Romani C. Duillio et Cn. Cornelio Afina COSS. in mari dimicauerunt, paratis nauibus

uibus rostratis, quas Liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duillius commisso proelio, Carthaginiensium ducem vicit, XXXI naues cepit, XIV merfit, VII millia hostium cepit, III occidit. Neque ulla victoria Romanis gratior fuit, quod inuicti terra, iam etiam mari plurimum possent. C. Aquilio Floro, L. Scipione COSS. Scipio Corsicam et Sardiniam vastauit, multa millia inde captiuorum abduxit, triumphum egit.

CAP. ~~XXXI~~ L. Manlio Volsone, M. Attilio Regulo COSS. bellum in Africam translatum est: contra Hamilcarem, Carthaginiensium ducem, in mari pugnatum, victusque est. Nam perditis LXIV nauibus, retro se recepit. Romani XXII amiserunt. Sed cum in Africam transissent, primam Clypeam Africae civitatem in deditionem acceperunt. Consules usque ad Carthaginem processerunt, multisque vastatis, Manlius victor Roman rediit, et XXVII millia captiuorum reduxit: Attilius Regulus in Africa remansit. Is contra Afros aciem instruxit; contra tres Carthaginiensium duces disnicans, victor fuit; XVIII millia hostium

stium cecidit, quinque millia, cum XVIII elephantis cepit; LXXIII ciuitates in fidem accepit. Tum victi Carthaginenses pacem a Romanis petierunt: quam cum Regulus nollet nisi durissimis conditionibus dare, Afri auxilium a Lacedaemoniis petierunt: et duce Xanthippo, qui a Lacedaemoniis missus fuerat, Romanorum dux Regulus victus est ultima pernicie. Nam duo millia tantum ex omni Romano exercitu refugerunt; quingenti cum imperatore Regulo capti sunt: XXX millia occisa; Regulus ipse in catenas coniectus.

CAP. XXII. M. Aemilio Paulo, Seruio Fuluio Nobiliore COSS. ambo Romani consules ad Africam profecti sunt cum trecentarum nauium classe; primum Afros nauali certamine superant. Aemilius consul centum et quatuor naues hostium demersit: triginta cum pugnatoribus cepit: XV millia hostium aut occidit, aut cepit: militem suum ingenti praeda ditauit. Et subacta Africa tum fuisset, nisi tanta fames fuisset, ut diutius expectare exercitus non posset. Consules cum victrici classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt: et
tanta

tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis sexaginta quatuor nauibus, octoginta seruari vix potuerint. Neque illo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naues reparauerunt; neque in aliquo animus his infractus fuit.

CAP. ~~XXXIII~~. Cn. Seruilius Cepio, et C. Sempronius Blaesus COSS. cum ducentis sexaginta nauibus ad Africam profecti sunt, aliquot ciuitates ceperunt: praedam ingentem reducentes, naufragium passi sunt. Itaque cum continuae calamitates Romanis displicerent, decreuit Senatus, ut a maritimis proeliis recederetur, et tantum sexaginta naues ad praesidium Italiae saluae essent.

CAP. ~~XXXIV~~. L. Caecilio Metello, C. Furio Pacillo COSS. Metellus in Sicilia Afrorum ducem, cum CXXX elephantis et magnis copiis venientem, superauit, XX millia hostium cecidit, XXVI elephantos cepit, reliquos errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit et Romam reduxit ingenti pompa, cum CXXX elephantorum numerus omnia itinera compleret. Post haec mala Carthaginenses Regulum ducem, quem

ce-

ceperant, petierunt, ut Romam proficeretur, et pacem a Romanis obtineret, ac permutationem captiuorum faceret.

CAP. ~~XXV~~. Ille Romam cum venisset, inductus in senatum, nihil quasi Romanus egit: dixitque, *se ex illa die, qua in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desisse.* Itaque et uxorem a complexu remouit, et Romanis suavit, ne pax cum Poenis fieret. *Illos enim fractos tot casibus, spem nullam habere: se tanti non esse, ut tot millia captiuorum propter unum se, et senem, et paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur.* Itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes, nullus admisit: ipse Carthaginem rediit: offerentibusque Romanis, ut eum Romae tenerent, negavit se in ea urbe mansurum, in qua, postquam Afris seruiert, dignitatem honesti ciuis habere non posset. Regressus igitur ad Africam, omnibus suppliciis exitinctus est.

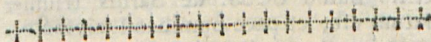
CAP. ~~XXVI~~. P. Claudio Pulcro, L. Iunio COSS. Claudius contra auspicia pugnavit, et a Carthaginiensibus victus est. Nam ex CCXX nauibus cum XXX fugit, nonaginta cum pugnatoribus captae

ptae sunt: demersae ceterae. Alius quoque consul classem naufragio amisit: exercitum tamen saluum habuit; quia vicina litora erant.

CAP. XXVII. C. Lutatio Catulo, A. Postumio Albino COSS. anno belli Punici XXIII, Catulo bellum contra Afros commissum est. Profectus est cum CCC nauibus in Siciliam. Afri contra ipsum CCCC parauerunt. (Nunquam in mari tantis copiis pugnatum est.) Lutatius Catulus nauem aeger adscendit: vulneratus enim in pugna superiore fuerat. Contra Lilybaeum, ciuitatem Siciliae, pugnatum est ingenti virtute Romanorum. Nam LXXIII Carthaginensium naues captae sunt, CXXV demersae, XXXII millia hostium capta, XIII occisa: infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum. Ex classe Romana XII naues demersae. Pugnatum est VI. Idus Martias. Statim Carthaginenses pacem petierunt, tributaque est eis pax; captiui Romanorum, qui tenebantur a Carthaginensibus, rediti sunt. Etiam Carthaginenses petierunt, ut redimi eos captiuos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus

tus iussit sine pretio dari eos, qui in publica custodia essent. Qui autem a priuatis tenerentur, ut, pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magis, quam a Carthaginiensibus solueretur.

CAP. ~~XXXVII~~. Q. Lutatius, A. Manlius COSS. creati, bellum Faliscis intulerunt, quae ciuitas Italiae opulenta quondam fuit: quod ambo COSS. intra sex dies, quam venerant, transegerunt, XV millibus hostium caesis: ceteris pace concessa, agro tamen ex medietate sublato. —

LIBER TERTIVS.

CAP. I. **F**inito igitur Punico bello, quod per XXIII annos tractum est, Romani iam clarissima gloria noti, legatos ad Ptolemaeum Aegypti regem miserunt, auxilia promittentes, quia rex Syriae Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non accepit: iam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore potentissimus rex Siciliae Hiero

Eutropius. C Ro.

Romam venit ad ludos spectandos, et ducenta millia modiorum tritici populo dono exhibuit.

CAP. ~~II.~~ L. Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco COSS. quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures intra Italianam bellum gestum est, et de his triumphatum. Carthaginenses tum bellum reparare tentabant, Sardinenses, qui ex conditione pacis Romanis parere debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginensium Romam, et pacem impetrauit.

CAP. ~~III.~~ T. Manlio Torquato, C. Attilio Bulbo COSS. de Sardis triumphatum est; et pace omnibus locis facta, Romani nullum bellum habuerunt: quod his post Romam conditam semel tantum, Numa Pompilio regnante, contigerat.

CAP. ~~IV.~~ L. Postamius Albinus, Cn. Fulvius Centumalus COSS. bellum contra Illyrios gesserunt; et multis ciuitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt: ac tum primum de Illyriis triumphatum est.

CAP. ~~V.~~ L. Aemilio COS. ingentes Gallorum copiae Alpes transferunt. Sed pro Romanis tota Italia consensit: tradi-

ditumque est a Fabio historico, qui ei bello interfuit, DCCC millia hominum parata ad id bellum fuisse. Sed res per COS. tum prospere gesta est: XL millia hostium interfecta sunt, et triumphus Aemilio decretus.

CAP. VI. Aliquot deinde annis post, contra Gallos intra Italiam pugnatum est, finitumque est bellum M. Claudio Marcello, Cn. Cornelio Scipione COSS. Tunc Marcellus cum parua manu equitum dimicauit, et regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu sua occidit. Postea cum collega ingentes copias Gallorum peremit, Mediolanum expugnauit, grandem praedam Romam pertulit; ac triumphans Marcellus spolia Galli, stipiti imposta, humeris suis vexit.

CAP. VII. M. Minucio Rufo, P. Cornelio COSS. Histris bellum illatum est, quia latrocinati nauibus Romanorum fuerant, quae frumenta exhibebant, perditique sunt omnes. Eodem anno bellum Punicum secundum Romanis illatum est per Hannibalem, Carthaginienfium ducem, qui Saguntum Hispaniae ciuitatem, Romanis amicam, oppugnare adgressus est, annum agens vicefimum aetatis,

tis, copiis congregatis CXL millium. Huic Romani per legatos denunciauerunt, ut bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt, ut mandaretur Hannibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret. Dura responsa a Carthaginensibus reddita. Saguntini interea fame victi sunt; captique ab Hannibale ultimis poenis adficiuntur.

CAP. VIII. Tum P. Cornelius Scipio eum exercitu in Hispaniam profectus est, Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginensibus indictum est. Hannibal, relicto in Hispania fratre Hasdrubale, Pyrenaeum transit; Alpes, adhuc ea parte inuias, sibi patefecit. Traditur ad Italiam LXXX millia peditum, et XX millia equitum; septem et XXX elephantos adduxisse. Interea multi Ligures et Galli Hannibali se iunxerunt. Sempronius Gracchus cognito ad Italiam Hannibalis aduentu e Sicilia exercitum Ariminum traiecit.

CAP. IX. P. Cornelius Scipio Hannibali primus occurrit; commisso proelio, fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediit. Sempronius Gracchus et ipse configit

figit apud Trebiam amnem. Is quoque vincitur. Hannibali multi se in Italia dediderunt. Inde ad Tusciam veniens Hannibal, Flaminius consuli occurrit; ipsum Flaminius interemit: Romanorum XXV millia caesa sunt, ceteri dissi-
runt. Missus aduersus Hannibalem postea a Romanis Q. Fabius Maximus. Is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit; mox inuenta occasione vicit.

CAP. V Quingentesimo et quadrage-
simo anno a condita urbe, L. Aemilius
Paullus, P. Terentius Varro, contra Han-
nibalem mittuntur, Fabioque succedunt:
qui (Fabius) ambos COSS. monuit, ut
Hannibalem, callidum et impatientem du-
cem non aliter vincerent, quam proelium
differendo. Verum cum impatientia Var-
ronis consulis, contradicente consule al-
tero, apud vicum, qui Cannae appella-
tur, in Apulia pugnatum esset, ambo
COSS. ab Hannibale vincuntur. In ea
pugna III millia Afrorum pereunt, magna
pars de exercitu Hannibalis sauciatur:
nullo tamen Punico bello Romani gra-
uius accepti sunt. Perit enim in eo
Aemilius Paullus consul: consulares aut
praetorii XX, senatores capti aut occisi

XXX: nobiles viri CCC, militum XL millia; equitum III millia et quingenti. In quibus malis nemo tamen Romanorum pacis mentionem habere dignatus est. Serui, quod nunquam ante, manumissi et milites facti sunt.

CAP. VI. Post eam pugnam multae Italiae ciuitates, quae Romanis paruerant, se ad Hannibalem transtulerunt. Hannibal Romanis obtulit, ut captiuos redimerent; responsumque est a senatu, eos ciues non esse necessarios, qui, cum armati essent, capi potuissent. Ille omnes postea variis suppliciis interfecit, et tres modios aureorum annulorum Carthaginem misit, quos e manibus equitum Romanorum, senatorum et militum detraxerat. Interea in Hispania, ubi frater Hannibalis Hasdrubal remanserat cum magno exercitu, ut eam totam Afris subigeret, a duobus Scipionibus, Romanis ducibus, vincitur; perditque in pugna XXXV millia hominum. Ex his capiuntur X millia; occiduntur XXV. Mittuntur ei a Carthaginensibus ad reparandas vires XII millia peditum, IV millia equitum, XX elephantum.

CAP.

LIBER III.

CAP. XII. Anno quarto postquam in Italiam Hannibal venit, M. Claudius Marcellus COS. apud Nolam, ciuitatem Campaniae, contra Hannibalem bene pugnavit. Hannibal multas ciuitates Romanorum per Apuliam, Calabriae, et Brutios occupauit: quo tempore etiam rex Macedoniae Philippus ad eum legatos misit, promittens auxilia contra Romanos sub hac conditione, ut, deletis Romanis, ipse quoque contra Graecos ab Hannibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, et re cognita, Romani in Macedoniae M. Valerium Laetinum ire iusserunt; in Sardiniam T. Manium Torquatum proconsulem. Nam etiam ea sollicitata ab Hannibale Romanos deseruerat.

CAP. XIII. Ita uno tempore quatuor locis pugnabatur: in Italia contra Hannibalem; in Hispaniis contra fratrem eius Hasdrubalem; in Macedonia contra Philippum; in Sardinia contra Sardos, et alterum Hasdrubalem Carthaginensem. Is a T. Manlio proconsule, qui ad Sardiniam missus fuerat, viuis est captus, occisa cum eo XII millia, capti mille quingenti, et a Romanis Sardinia subacta.

Manlius victor captiuos et Hasdrubalem Roman reportauit. Interea etiam Philippus a Laeuino in Macedonia vincitur; et in Hispania a Scipionibus Hasdrubal, et Mago, tertius frater Hannibalis.

CAP. VIII. Decimo anno, postquam Hannibal in Italiam venerat, P. Sulpicio, Cn. Fulvio COSS. Hannibal usque ad quartum miliarium urbis accessit; equites eius usque ad portam. Mox consulum metu, cum exercitu venientum, Hannibal ad Campaniam se recepit. In Hispania a fratre eius Hasdrubale ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur: exercitus tamen integer mansit; casu enim magis erant, quam virtute, decepti. Quo tempore etiam a consule Marcello Siciliae magna pars capta est, quam tenere Africoeperant: et nobilissimae urbis Syracusanae praeda ingens Romam perlata est. Laeuinus in Macedonia cum Philippo, et multis Graeciae populis, et rege Asiae Attalo amicitiam fecit: et ad Siciliam profectus, Annonem quendam, Afrorum ducem apud Agrigentum ciuitatem, cum ipso oppido cepit, eumque Romam cum captiuis nobilibus misit; XL ciuitates
in

in deditionem accepit, XXVI expugnavit. Ita omni Sicilia recepta, Macedonia fracta, cum ingenti gloria Romam regressus est. Hannibal in Italia Cn. Fulvium consulem subito adgressus, cum octo millibus hominum interfecit.

CAP. ~~XV~~. Interea ad Hispanias, ubi occisis duobus Scipionibus, nullus Romanus dux erat, P. Cornelius Scipio mittitur, filius P. Scipionis, qui ibidem bellum gesserat, annos natus quatuor et viginti; vir Romanorum omnium et suae aetate, et posteriori tempore fere primus. Is Carthaginem Hispaniae capit; in qua omne aurum, et argentum, et belli apparatus Afri habebant; nobilissimos quoque obsides, quos ab Hispanis acceperant: Magonem etiam, fratrem Hannibalis, ibidem capit, quem Romam cum aliis mittit. Romae ingens laetitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. Quare omnes fere Hispani ad eum uno animo transfierunt. Post quae Hasdrubalem, Hannibalis fratrem, victum fugat, et praedam maximam capit.

CAP. ~~XVI~~. Interea in Italia COS. Q. Fabius Maximus Tarentum cepit, in

qua ingentes copiae Hannibalis erant. Ibi etiam ducem Hannibalis Carthalonem occidit, XXV millia captiuorum vendidit, praedam militibus dispertuit, pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. Tum multae ciuitates Romanorum, quae ad Hannibalem transferant, rursus se Fabio Maximo dederunt. Insequenti anno Scipio in Hispania egregias res egit, et per se, et per fratrem suum L. Scipionem, LXX ciuitates recepit. In Italia tamen male pugnatum est. Nam Claudius Marcellus COS. ab Hannibale occisus est.

CAP. ~~XVII.~~ Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus est, rursus res inclitas gerit: regem Hispaniarum magno proelio victum, in amicitiam accepit, et primus omnium a victo obsides non poposcit.

CAP. ~~XVIII.~~ Desperans Hannibal, Hispanias contra Scipionem ducem diutius posse tenere, fratrem suum Hasdrubalem in Italiam cum omnibus copiis euocauit. Is veniens eodem itinere, quo etiam Hannibal venerat, a consulibus Appio Claudio Nerone, et M. Liuiio Salinatore, apud Senam, Piceni ciuitatem,

in

in insidias compositas incidit: strenue tamen pugnans, occisus est, ingentes eius copiae captae aut interfectae sunt; magnum pondus auri atque argenti Romanam relatum. Posthaec Hannibal diffidere de belli coepit euentu. Romanis ingens animus accessit. Itaque et ipsi euocauerunt ex Hispania P. Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloria venit.

CAP. XIX. Q. Caecilio, L. Valerio COSS. omnes ciuitates, quae in Bruttis ab Hannibale tenebantur, Romanis se tradiderunt.

CAP. XX. Anno XIV postquam in Italiam Hannibal venerat, Scipio, qui multa in Hispania bene egerat, consul est factus, et in Africam missus: cui viro diuinum quiddam inesse existimabatur; adeo, ut putaretur etiam cum numinibus habere sermonem. Is in Africa contra Hannonem, ducem Afrorum pugnat, exercitum eius interficit. Secundo proelio castra capit, cum quatuor millibus et quingentis militibus, XI millibus occisis. Syphacem Numidiae regem, qui se Afris coniunxerat, capit, et castra eius invadit. Syphax cum nobilissimis Numidis,

dis, et infinitis spoliis, Romam ab Scipione mittitur. Qua re audita, omnis fere Italia Hannibalem deserit. Ipse a Carthaginiensibus redire in Africam iubetur, quam Scipio vastabat.

CAP. ~~XXI~~. Ita anno XVII ab Hannibale Italia liberata est, (quam flens dicitur reliquisse.) Legati Carthaginiensium pacem a Scipione petiuerunt: ab eo ad senatum Romam missi sunt: quadraginta et quinque diebus induciae datae sunt, quousque Romam ire et regredi possent; et XXX millia pondo argenti ab his accepta sunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem iussit cum Carthaginiensibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, *ne amplius, quam XXX naues, haberent, ut D millia pondo argenti darent, captiuos et perfugas redderent.*

CAP. ~~XXII~~. Interim Hannibale veniente ad Africam, pax turbata est, multa hostilia ab Afris facta sunt; legati tamen eorum ex urbe venientes, a Romanis capti sunt, et iubente Scipione dimissi. Hannibal quoque frequentibus proeliis victus a Scipione, petit etiam ipse pacem. Cum ventum esset ad colloquium, iisdem conditionibus data est, qui-

quibus prius; addita quingentis millibus pondo argenti, C millia librarum, propter nouam perfidiam. Carthaginiensibus conditiones displicuerunt, iusseruntque Hannibalem pugnare. Infertur a Scipione, et Massinissa, alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum. Hannibal tres exploratores ad Scipionis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra iussit, ostendique eis totum exercitum; mox etiam prandium dari, dimittique, ut renunciarent Hannibali, quae apud Romanos vidissent.

CAP. ~~XXIII~~. Interea proelium ab utroque duce instructum est, quale vix ulla memoria fuit, cum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, pene ipso Hannibale capto: qui primum cum multis equitibus, deinde cum XX, postremo cum quatuor euasit. Inuenta in castris Hannibalis argenti pondo XX millia, auri LXXX, cetera suppellectilis copiosa. Post id certamen pax cum Carthaginiensibus facta est. Scipio Romam rediit, ingenti gloria triumphauit, atque Africanus ex eo appellari coepit. Finem accepit se-

cui.

cundum Punicum bellum, post annum septimum decimum, quam coeperat.

LIBER QVARTVS.

CAP. I. **T**ransacto Punico bello, secutum est MACEDONICVM contra Philippum regem.

CAP. II. Quingentesimo et quinquagesimo primo anno ab urbe condita, T. Quintius Flamininus aduersus Philippum regem mittitur: prospere rem gessit: pax ei data est his legibus, *ne Graeciae ciuitatibus, quas Romani contra eum defenderant, bellum inferret: ut captiuos et transfugas redderet, quinquaginta solum naues haberet, reliquas Romanis daret, per annos decem quaterna millia pondi argenti praestaret, et obsidem daret filium suum Demetrium.* T. Quintius etiam Lacedaemoniis intulit bellum; duces eorum Nabidem vicit: et, quibus voluit conditionibus, in fidem accepit. Ingenti gloria duxit ante curram nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, et Armenem Nabidis.

CAP.

~~CAP. III.~~ Transacto bello Macedonico secutum est SYRIACVM contra Antiochum regem, P. Cornelio Scipione, M. Acilio Glabrione coss. Huic Antiocho Hannibal se iunxerat; Carthaginem, patriam suam, metu, ne Romanis traderetur, relinquens. M. Acilius Glabrio in Achaia bene pugnavit: castra regis Antiochi nocturna pugna capta sunt, ipse fugatus. Philippo, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuisset, filius Demetrius redditus est.

~~CAP. IV.~~ L. Cornelio Scipione, C. Laelio COSS. Scipio Africanus fratri suo L. Cornelio Scipioni consuli legatus contra Antiochum profectus est. Hannibal, qui cum Antiocho erat, navali proelio victus est. Ipse postea Antiochus circa Magnesium ad Sipylum, Asiae civitatem, a COS. Cornelio Scipione ingenti proelio fusus est. Auxilio fuit Romanis in ea pugna Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygia condidit. L. millia peditum, III equitum eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tum rex Antiochus pacem petiit, iisdem conditionibus data est a senatu, quamquam victo, quibus ante offerebatur; ut ex
Eu-

Europa et Asia recederet, atque intra Taurum se contineret, X millia talentorum, et XX obsides praeberet, Hannibalem, concitorem belli, dederet. Eumeni regi donatae sunt omnes Asiae ciuitates, quas Antiochus bello perdidit: et Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multae urbes concessae sunt. Scipio Romanus rediit, ingenti gloria triumphauit: nomen et ipse, ad imitationem fratris Asiagenis (Asiatici) accepit, (quia Asiam uicerat: sicut frater ipsius propter Africam domitam Africanus appellabatur.)

CAP. V. Spurio Postumio Albino, Q. Martio Philippo COSS. M. Fuluius de AETOLIS triumphauit. Hannibal, qui uicto Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam, Bithyniae regem, fugerat, repetitus etiam ab eo est per T. Quintium Flamininum: et cum tradendus Romanis esset, uenenum bibit, et apud Libyssam, in finibus Nicomediensium, sepultus est. —

CAP. VI. Philippo rege Macedoniae mortuo, qui et aduersum Romanos bellum gesserat, et postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius eius
PER.

PERSEVS in Macedonia rebellauit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adiutores habebat Cotyn Thraciae regem; et Illyrici, Gentium nomine. Romanis autem in auxilio erant Eumenes Asiae rex, Ariarathes Cappadociae, Antiochus Syriae, Ptolemaeus Aegypti, Masinissa Numidiae. Prusias autem Bithyniae, quanquam sororem Persei uxorem haberet, utrisque se aequum praebuit. Dux Romanorum P. Licinius COS. contra eum missus est, et a rege graui proelio victus. Neque tamen Romani, quanquam superati, regi petenti pacem praestare voluerunt, nisi his conditionibus; *ut se et suos senatui et populo Rom. dederet.* Mox missus contra eum L. Aemilius Paullus COS. et in Illyricum C. Anicius praetor contra Gentium. Sed Gentius facile uno proelio victus, mox se dedit. Mater eius, et uxor, et duo filii, frater quoque simul in potestatem Romanorum venerunt. Ita bello intra XXX dies perfecto, ante cognitum est Gentium victum, quam coeptum bellum nuntiaretur.

CAP. VII. Cum Perseo autem Aemilius Paulus COS. III Non. Septembris
Eutropius. D di-

dimicauit, vicitque eum, XX millibus
 peditum eius occisis. Equitatus cum re-
 ge fugit integer: Romanorum C milites
 amissi sunt: urbes Macedoniae omnes,
 quas rex tenuerat, Romanis se dedide-
 runt. Ipse rex, cum desereretur ab ami-
 cis, venit in Pauli potestatem. Sed ho-
 norem ei Aemilius, non quasi victo, ha-
 buit. Nam et volentem ad pedes sibi
 cadere, non permisit, et iuxta se in fel-
 la collocavit. Macedonibus et Illyriis
 hae leges a Romanis datae; *ut liberi es-*
sent, et dimidium eorum tributorum prae-
starent, quae regibus praestitissent: ut
 appareret, populum Rom. pro aequitate
 magis, quam auaritia dimicare. Itaque
 in conuentu infinitorum populorum Paul-
 lus haec pronuntiauit: et legationes
 multarum gentium, quae ad eum vene-
 rant, magnificentissimo conuiuio pavit,
 dicens; *eiusdem hominis esse debere, et*
bello vincere, et conuiuii apparatu ele-
gantem esse.

CAP. VIII. Mox LXX ciuitates Epi-
 ri, quae rebellarant, cepit: praedam mi-
 litibus distribuit; Romam cum ingenti
 pompa rediit in naue Persei, quae inu-
 satatae magnitudinis fuisse traditur, adeo
 ut

ut XVI ordines dicatur habuisse remorum. Triumphauit autem magnificentissime in curru aureo, cum duobus filiis, utroque latere adstantibus. Ducti sunt ante currum duo regis filii, et ipse Perseus, XLV annos natus. Post eum etiam C. Anicius de Illyriis triumphauit. Gentius cum fratre et filiis ante currum ductus est. Ad hoc spectaculum multarum gentium reges Romam uenerunt: inter alios etiam uenit Attalus, atque Eumenes, Asiae reges; atque Prusias Bithyniae. Magno honore accepti sunt: et, permittente senatu, dona, quae attulerant, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem senatui commendauit.

CAP. IX. Insequenti anno L. Mummius in Hispania bene pugnauit. Marcellus postea consul res ibidem prosperas gessit.

CAP. X. TERTIVM deinde BELLVM CONTRA CARTHAGINEM suscipitur, sexcentesimo et altero anno ab urbe condita; L. Manlio Censorino, et M. Manlio COSS. anno LI. postquam secundum Punicum bellum transactum erat. Hi profecti Carthaginem oppu-

gnauerunt. Contra eos Hasdrubal, dux Carthaginensium, dimicabat. Famea dux alius, equitatu praecerat Carthaginensium. Scipio tunc, Scipionis Africani nepos, tribunus ibi militabat. Huius apud omnes ingens metus et reuerentia erat. Nam et paratissimus ad dimicandum, et consultissimus habebatur. Itaque per eum multa prospere a COSS. gesta sunt. Nec quidquam magis vel Hasdrubal, vel Famea vitabant, quam contra eam Romanorum partem committere, ubi Scipio dimicabat.

CAP. XI. Per idem tempus Masinissa, rex Numidarum, per annos sexaginta fere amicus populi Romani, anno vitae XCVII mortuus, XLIV filiis relictis, Scipionem diuisorem regni inter filios esse iussit.

CAP. XII. Cum igitur clarum Scipionis nomen esset, iuuenis adhuc COS. est factus et contra Carthaginem missus. Is eam cepit ac diruit. Spolia ibi inuenta, quae variarum ciuitatum excidiis Carthago collegerat: et ornamenta urbium ciuitatibus Siciliae, Italiae, Africae reddidit, quae sua recognoscebant. Ita Carthago septingentesimo anno, quam con-

condita erat, deleta est. Scipio nomen, quod auus eius acceperat, meruit, scilicet, ut propter virtutem etiam ipse Africanus iunior vocaretur.

~~CAP. XIII.~~ Interim in Macedonia quidam PSEVDOPHILIPPVS arma mouit, et Romanum praetorem, P. Iuencium, contra se missum, ad internecionem vicit. Post eum Q. Caecilius Metellus dux a Romanis contra Pseudophilippum missus est, et XXV millibus ex militibus eius occisis, Macedoniam recepit: ipsum etiam Pseudophilippum in potestatem suam redegit.

~~CAP. XIV.~~ CORINTHIIS quoque bellum indictum est, nobilissimae Graeciae ciuitati, propter iniuriam legatorum Romanorum. Hanc Mummius consul cepit ac diruit. Tres igitur Romae simul celeberrimi triumphi fuerunt: Africani, ex Africa; ante cuius currum ductus est Hasdrubal: Metelli, ex Macedonia; cuius currum praecessit Andriscus, qui et Pseudophilippus dicitur: Mummi, ex Corintho; ante quem signa aenea, et pictae tabulae, et alia urbis clarissimae ornamenta praelata sunt.

CAP. ~~XV.~~ Iterum in Macedonia PSEVDOPERSEVS, qui se Persei filium esse dicebat, collectis seruitiis rebellauit; et cum sexdecim armatorum millia haberet, a Tremellio quaestore superatus est. (His diebus Androgynus Romae uisus, iussu aruspicum in mare merfus est.)

CAP. ~~XVI.~~ Eodem tempore Metellus in Celtiberia apud Hispanos res egregias gessit. Successit ei Q. Pompeius. Nec multo post Q. quoque Caepio ad idem bellum missus est; quod quidam VIRIATVS contra Romanos in Lusitania gerebat. Quo metu Viriatus a suis interfectus est, cum quatuordecim annis Hispanias aduersum Romanos mouisset. Pastor primo fuit, mox latronum dux: postremo tantos ad bellum populos concitauit, ut assertor, contra Romanos, Hispaniae putaretur. Et cum interfectores eius praemium a Caepione consule peterent, responsum est, *nunquam Romanis placuisse, imperatorem a suis militibus interfici.*

CAP. ~~XVII.~~ Q. Pompeius deinde consul a NVMANTINIS, quae Hispaniae ciuitas fuit opulentissima, superatus,

pa-

cem ignobilem fecit. Post eum C. Hostilius Mancinus COS. iterum cum Numantinis pacem fecit infamem; quam populus et senatus iussit infringi, atque ipsum Mancinum hostibus tradi: ut in illo, quem auctorem foederis habebant, iniuriam soluti foederis vindicarent. Post tantam igitur ignominiam, qua a Numantinis bis Romani exercitus fuerant subiugati, P. Scipio Africanus, secundo consul factus, ad Numantiam missus est. Is primum militem vitiosum et ignaum, exercendo magis, quam puniendo, sine aliqua acerbitate correxit. Tum multas Hispaniae ciuitates partim bello cepit, partim in deditiōnem accepit. Postremo ipsam Numantiam, diu obsessam, fame confecit, et a solo euertit: reliquam prouinciam in fidem accepit.

CAP. ~~XVIII.~~ Eo tempore Attalus rex Asiae, frater Eumenis, mortuus est, heredemque populum Romanum reliquit. Ita imperio Romano per testamentum Asia accessit.

CAP. ~~XIX.~~ Mox etiam Decimus Iunius Brutus de Gallaecis et Lusitanis triumphauit magna gloria: et P. Scipio Africanus de Numantinis secundum tri-

umphum egit XIV anno, postquam priorem de Africa egerat. —

CAP. ~~XXX~~. Motum interim in Asia bellum est ab ARISTONICO, Eumenis filio, qui ex concubina susceptus fuerat. Is Eumenes frater Attali fuerat. Aduersus eum missus Pont. P. Licinius Crassus, infinita regum habuit auxilia. Nam et Bithyniae rex Nicomedes Romanos iuuit: et Mithridates Ponticus, cum quo bellum postea grauissimum fuit: et Ariarathes Cappadox, et Pylaemenes Paphlagon. Victus est tamen Crassus in praelio, et interfectus: caput eius Aristonico oblatum est: corpus Smyrnae sepultum. Postea Perpenna consul Romanus, qui successor Crasso veniebat, audita belli fortuna, ad Asiam celerauit: et acie victum Aristonicum, apud Stratonicen civitatem, quo fugerat, fame ad deditiorem compulit. Aristonicus iussu senatus (Romae in carcere strangulatus est: triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna apud Pergamum, Romam rediens, diem obierat.

CAP. ~~XXI~~. L. Caecilio Metello, et T. Quintio Flaminino COSS. Carthago in Africa iussu senatus reparata est, quae nunc

nunc manet ; annis duobus et viginti ,
postquam a Scipione fuerat euersa. De-
ducti eo sunt ciues Romani.

CAP. ~~XXII~~. Anno DCXXVII ab urbe
condita, C. Cassius Longinus, et Sex.
Domitius Calvinus, consules, GALLIS
TRANSALPINIS bellum intulerant, et
Aruernorum tunc nobilissimae ciuitati,
atque eorum duci Bituito: infinitamque
multitudinem iuxta Rhodanum fluum
interfecerunt. Praeda ex torquibus Gal-
lorum ingens Romam perlata est. Bi-
tuitus se Domitio dedit, atque ab eo
Romam deductus est, magnaue gloria
consules ambo triumphauerunt.

CAP. ~~XXIII~~. M. Porcio Catone et
Q. Marcio rege COSS. DCXXXIII anno
ab urbe condita, Narbonam in Gallia co-
lonia deducta est. Post a L. Metello, et
Q. Mucio Scaeuola COSS. de Dalmatia
triumphatum est.

CAP. ~~XXIV~~. Ab urbe condita anno
DCXXXV C. Cato consul Scordiscis in-
tulit bellum, ignominioseque pugnauit.

CAP. ~~XXV~~. C. Caecilio Metello et
Cn. Carbone COSS. duo Metelli fratres
eodem die, alterum ex Sardinia, alte-
rum ex Thracia triumphum egerunt ;

nunciatumque Romae est, Cimbros e Gallia in Italiam transisse.

CAP. ~~XXXVI~~. P. Scipione Nasica, et L. Calpurnio Bestia COSS. IUGURTHAE, Numidarum regi, bellum illatum est, quod Adherbalem et Hiempfalem, Micipsae filios, fratres suos, reges, et P. R. amicos interemisset. Missus aduersus eum COS. Calpurnius Bestia, corruptus regis pecunia, pacem cum eo flagitiosissimam fecit, quae a senatu improbata est. Postea contra eundem, insequentis anni, Spurius Postumius Albinus profectus est. Is quoque per fratrem ignominiose contra Numidas pugnavit.

CAP. ~~XXXVII~~. Tertio missus Q. Caecilius Metellus consul, exercitum ingentis seueritate et moderatione correctum, cum nihil in quenquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Iugurtham variis praeliis vicit: elefantos eius occidit, vel cepit: (multas ciuitates ipsius in deditionem accepit.) Et cum iam bello finem positurus esset, successum est ei a C. Mario. Is Iugurtham, et Bocchum, Mauritaniae regem, qui auxilium Iugurthae ferre coeperat, pariter superauit. Aliquanta et ipse oppida

 pida Numidiae cepit, belloque terminum posuit, capto Iugurtha per quaestorem suum Cornelium Syllam, ingentem virum; tradente Boccho Iugurtham, qui pro eo ante pugnauerat. A. M. Iunio Silano, collega Q. Metelli, Cimbrum in Gallia; et a Minucio Rufo in Macedonia Scordisci et Triballi; et a Seruilio Caepione in Hispania Lusitani victi sunt; et duo triumphus de Iugurtha, primus per Metellum, secundus per Marium acti sunt. Ante curram tamen Marii Iugurtha cum duobus filiis ductus est catenatus, et mox iussu consulis in carcere strangulatus.

 LIBER QVINTVS.

CAP. I. **D**um bellum in Numidia contra Iugurtham geritur, Romani consules M. Manilius, et Q. Caepio a Cimbris et Teutonibus, et Tigurinis, et Ambronibus, quae erant Germanorum et Gallorum gentes, victi sunt iuxta flumen Rhodanum; et ingenti interneceione attriti, etiam castra sua et magnam partem exercitus perdidierunt.

Ti-

✱ ————— ✱
 Timor Romae grandis fuit, quantus vix
 Hannibalis, tempore Punici belli, ne ite-
 rum Galli Romam venirent. Ergo Ma-
 rius post victoriam Iugurthinam secundo
 COS. est factus, bellumque ei contra
 Cimbro et Teutones decretum est. Ter-
 tio quoque ei et quarto delatus est con-
 sulatus: quia bellum Cimbricum protra-
 hebatur. Sed in quarto consulatu colle-
 gam habuit Q. Lutatium Catulum. Cum
 Cimbris itaque conflixit, et duobus prae-
 liis CC millia hostium cecidit, LXXX
 millia cepit, et ducem eorum Teutobo-
 dum, propter quod meritum absens quin-
 to COS. est factus.

CAP. II. Interea Cimbri et Teutones,
 quorum copia adhuc infinita erat, ad Ita-
 liam transferunt. Iterum a C. Mario et
 Q. Catulo contra eos dimicatum est: sed
 a Catuli parte feliciter. Nam (eo) prae-
 lio, quod simul ambo gesserunt, CXL
 millia, aut in pugna, aut in fuga, caesa
 sunt; LX millia capta. Romani milites
 ex utroque exercitu trecenti perierunt.
 Tria et triginta Cimbris signa sublata sunt.
 Ex his exercitus Marii duo reportavit;
 Catuli exercitus XXX et unum. Is belli
 finis fuit: triumphus utrique decretus est.

CAP.

CAP. III. Sex. Iulio Caesare, et L. Marcio Philippo COSS. sexcentesimo quinquagesimo nono anno ab urbe condita, cum prope alia omnia bella cessarent, in Italia gravissimum bellum Picentes, Marfi, Pelignique mouerunt: qui, cum annis numerosis iam populo Romano obedirent, tum libertatem sibi aequam adferere coeperunt. Perniciosum admodum hoc bellum fuit. P. Rutilius consul in eo occisus est: Caepio nobilis iuuenis, et Porcius Cato, alius COS. Duces autem aduersus Romanos Picentibus et Marfis fuerunt T. Vettius, Hierius Afinius, T. Herennius, A. Cluentius. A Romanis bene contra eos pugnatum est, a C. Mario, qui sexies consul fuerat, et a Cn. Pompeio: maxime tamen a L. Cornelio Sylla, qui inter alia egregia, ita Cluentium, hostium ducem, cum magnis copiis fudit, ut ex suis unum amitteret. Quadriennio, cum graui tamen calamitate, hoc bellum tractum est. Quinto demum anno finem accepit per L. Corneliu Syllam consulem, cum antea in eodem bello ipse multa strenue, sed praetor egisset.

CAP.

CAP. ~~IV.~~ Anno urbis conditae DCLXII primum Romae bellum CIVILE commotum est: eodem anno etiam Mithridaticum. Causam bello civili C. Marius sexies COS. dedit. Nam cum Sylla consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam et Achaïam occupaverat, mitteretur; isque exercitum in Campania paullisper teneret, ut belli Socialis (de quo diximus) quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiae tollerentur; Marius adfectavit, ut ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Qua re Sylla commotus, cum exercitu ad urbem venit. Illic contra Marium et Sulpicium dimicavit. Primus urbem Romam armatus ingressus est; Sulpicium interfecit, Marium fugavit: atque ita COSS. ordinatis in futurum annum, Cn. Octavio, et L. Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est.

CAP. ~~V.~~ Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam minorem, et totum Ponticum mare in circuitu cum Bosporo tenebat; primo Nicomedem, amicum populi Romani, Bithynia voluit expellere; senatuique mandavit, bellum se ei propter iniurias, quas passus fuerat, illa-

illaturum. A senatu responsum est Mithridati, si id faceret, quod et ipse bellum a Romanis pateretur. Quare iratus Cappadociam statim occupavit, et ex ea Ariobarzanem, regem et amicum populi Romani, fugavit. Mox etiam Bithyniam inuasit, et Paphlagoniam, pulsus ex ea regibus, amicis populi Romani, Pylaemene et Nicomede. Inde Ephelum contendit, et per omnem Asiam litteras misit, ut ubicunque inuenti essent cives Romani, uno die occiderentur.

CAP. VI. Interea etiam Athenae, ciuitas Achaiae, ab Aristone Atheniensi Mithridati tradita est. Miserat enim iam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem suum, cum centum et viginti millibus equitum ac peditum: per quem etiam reliqua Graecia occupata est. Sylla Archelaum apud Piraeum non longe ab Athenis, obsedit, ipsamque urbem cepit: postea commisso proelio contra Archelaum, ita eum vicit, ut ex CXX millibus vix decem Archelao superessent, ex Syllae exercitu XIV tantum homines interficerentur. Hac pugna Mithridates cognita, LXX millia lectissima ex Asia Archelao misit, contra quem Sylla iterum

rum commisit. Primo proelio XV milia hostium interfecta sunt, filiusque Archelai, Diogenes: secundo omnes Mithridatis copiae extinctae sunt. Archelaus ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hac re audita Mithridates cum Sylla de pace agi iussit.

CAP. VII. Interim eo tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiscos, Dalmatas, et Moesos partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cum legati a rege Mithridate, qui pacem petebant, venissent, non aliter se daturum Sylla esse respondit, nisi rex, relictis his, quae occupauerat, ad regnum suum rediisset. Postea tamen ad colloquium ambo venerunt: pax inter eos ordinata est, ut Sylla, ad bellum civile festinans, a tergo periculum non haberet. Nam dum Sylla in Achaia atque Asia Mithridatem vincit, Marius, qui fugatus erat, et Cornelius Cinna, unus ex consulibus, bellum in Italia repararunt: et ingressi urbem Romanam, nobilissimos ex senatu et consulares viros interfecerunt; multos proscripserunt; ipsius Syllae domo euerfa, filios et uxorem ad fugam compulerunt: universus reliquus senatus ex urbe fugiens, ad

ad Syllam in Graeciam venit, orans, ut patriae subueniret. Ille in Italiam traiecit, bellum civile gesturus aduersus Norbanum et Scipionem COSS. Et primo proelio contra Norbanum dimicauit non longe a Capua. Tum VI millia eius cecidit, VI millia cepit: CXXIV suorum amisit. Inde etiam ad Scipionem se conuertit, et ante proelium rotum eius exercitum sine sanguine in deditionem accepit.

CAP. VIII. Sed cum Romae mutati consules essent, et Marius, Marii filius ac Papirius Carbo consulatum accepissent; Sylla contra Marium iuniorem dimicauit: et XX millibus eius occisis, CCCC de suis perdidit. Mox etiam urbem ingressus est. Marium Marii filium, Praeneste persecutus, obsedit, et ad mortem compulit. Rursus pugnam grauissimam habuit contra Lamponium et Carinatem, duces partis Marianae, ad portam Collinam. LXX millia hostium in proelio contra Syllam fuisse dicuntur, XII millia se Syllae dediderunt: ceteri in acie, in castris, in fuga, insatiabili ira victoris consumti sunt. Cuius quoque Carbo, COS. alter, ab Arimino ad Siciliam

Eutropius.

E

fu-

fugit, et ibi per Cn. Pompeium interfectus est: quem adolescentem Sylla atque annos unum et viginti natum, cognita eius industria, traditis exercitibus praefecerat, ut secundus a Sylla haberetur.

CAP. IX. Occiso ergo Carbone Siciliam Pompeius recepit. Transgressus inde ad Africam, Domitium, Marianae partis ducem, et Hiarbam, regem Mauritaniae, qui Domitio auxilium ferebat, occidit. Post haec Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphavit. Cn. etiam Pompeius (quod nulli Romanorum tributum erat) quartum et XX annum agens, de Africa triumphavit. Hunc finem habuerunt duo bella funestissima; Italicum, quod et Sociale dictum est; et civile: quae ambo tracta sunt per annos decem. Consumserunt ultra CL. millia hominum: viros consulares XXIV, praetorios VII, aedilicios LX, senatores fere CC.

LIBER SEXTVS.

CAP. I. **M**arco Aemilio Lepido, Q. Catulo consulibus, cum Sylla rempublicam composuisset, bella noua

noua exarserunt: unum in Hispania; aliud in Macedonia; tertium in Pamphylia et Cilicia; quartum in Dalmatia. Nam SERTORIUS, qui partium Marianarum fuerat, timens fortunam ceterorum, qui intererenti erant, ad bellum commouit Hispanias. Missi sunt contra eum duces Q. Caecilius Metellus, filius eius, qui Iugurtham regem vicit; et L. Domitius praetor. A Sertorii duce Hirtuleio Domitius occisus: Metellus vario successu contra Sertorium dimicauit. Postea cum impar pugnae solus Metellus putaretur, Cn. Pompeius ad Hispanias missus est. Ita duobus ducibus aduersis Sertorius fortuna varia saepe pugnanit. Octauo demum anno a suis occisus est, et finis ei bello datus per Cn. Pompeium adolescentem, et Q. Metellum Pium: atque omnes prope Hispaniae in ditionem populi Romani redactae sunt.

CAP. II. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius. Post consulatum leuia proelia habuit contra varias gentes, quae Rhodopam prouinciam incolebant; atque ibi morbo mortuus est. Missus ei successor C. Scribonius Curio post consulatum. Is Dardanos vicit, et usque ad

Danubium penetrauit; triumphumque meruit et intra triennium finem bello dedit. —

CAP. III. Ad Ciliciam et Pamphyliam missus est P. Seruilus ex consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciae urbes clarissimas oppugnauit, et cepit: in his Phaselidem, Olympum, Corycum Ciliciae. Isauros quoque aggressus ad deditionem redegit; atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Reuertens triumphum accepit, et nomen *Isaurici* meruit. —

CAP. IV. Ad Illyricum missus est Cn. Cosconius pro consule: multam partem Dalmatiae subegit, Salonas cepit, et composito bello Romam post biennium rediit.

CAP. V. ~~V.~~ Iisdem temporibus consul M. Aemilius Lepidus, Catuli collega, bellum ciuile uoluit commouere; intra tamen unam aestatem motus eius oppressus est. Ita uno tempore multi simul triumphi fuerunt: Metelli ex Hispania, Pompeii secundus ex Hispania, Curionis ex Macedonia, Seruili ex Isauria. —

CAP.

CAP. ~~SVI~~ Anno urbis conditae
 DCLXXVI L. Licinio Lucullo, et M.
 Aurelio Cotta COSS. mortuus est Nico-
 medes, rex Bithyniae, et testamento po-
 pulum Romanum fecit heredem. Mithri-
 dates pace rupta Bithyniam et Asiam
 rursus voluit inuadere. Aduersus eum
 ambo consules missi, variam habuere
 fortunam. Cotta apud Chalcedonem vi-
 ctus ab eo acie, etiam intra oppidum
 coactus est et obsessus. Sed cum se in-
 de Mithridates Cyzicum transtulisset, at
 Cyzico capta totam Asiam inuaderet, Lu-
 cullus ei alter consul occurrit: ac dum
 Mithridates in obsidione Cyzici commo-
 ratur, ipse eum a tergo obsedit, fame-
 que consumpsit, et multis proeliis vicit:
 postremo Byzantium (quae nunc Con-
 stantinopolis est) fugauit, navali quo-
 que proelio duces eius Lucullus oppres-
 sit. Ita una hieme et aestate a Lucullo
 centum fere millia regis extincta sunt.

CAP. VII. Anno urbis Romae
 DCLXXVIII Macedoniam prouinciam
 M. Licinius Lucullus accepit, confabri-
 nus Luculli, qui contra Mithridatem bel-
 lum gerebat. Et in Italia nouum bellum
 subito commotum est. Septuaginta enim
 qua-

quatuor gladiatores, ducibus Spartaco, Crixo et Oenomao, effracto Capuae Iudo, effugerunt; et per Italiam vagantes, pene non leuius bellum in ea, quam Hannibal mouerat, parauere. Nam multis ducibus, et duobus simul Romanorum consulibus victis, sexaginta fere millium armatorum exercitum congregauerunt: victique sunt in Apulia a M. Licinio Crasso proconsule, et post multas calamitates Italiae, tertio anno, bello huic finis impositus. —

CAP⁷ VIII. Sexcentesimo octogesimo primo urbis conditae anno, P. Cornelio Lentulo, et Cn. Aufidio Oreste COSS. duo tantum grauius bella in imperio Romano erant, Mithridaticum et Macedonicum. Haec duo Luculli agebant, L. Lucullus, et M. Lucullus. L. ergo Lucullus post pugnam Cyzicenam, qua vicerat Mithridatem; et naualem, qua duces eius oppresserat, persecutus est eum: et recepta Paphlagonia atque Bithynia, etiam regnum eius inuasit: Sinopen et Amisom, ciuitates Ponti nobilissimas, cepit. Secundo proelio apud Cabira ciuitatem, quo ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, cum XXX mil-

millia lectissima regis, a quinque Romanorum millibus vastata essent, Mithridates fugatus est, et castra eius direpta. Armenia quoque minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est Mithridates post fugam a Tigraue, Armeniae rege, qui tum ingenti gloria imperabat, Persas saepe vicerat, Mesopotamiam occupauerat, et Syriam, et Phoenices partem.

CAP. ~~IX~~. Ergo Lucullus repetens hostem fugatum, etiam regnum Tigranis, qui Armeniis imperabat, ingressus est: Tigranocerta, ciuitatem Armeniae nobilissimam, cepit: ipsum regem cum sexcentis millibus clibanariorum, et centum millibus sagittariorum et armatorum uenientem, XVII millia militum habens ita vicit, ut magnam partem Armeniorum deleuerit. Inde Nisibin profectus, eam quoque ciuitatem cum regis fratre cepit. Sed hi, quos in Ponto Lucullus reliquerat, cum exercitus parte, ut regiones victas etiam Romanorum tuerentur, negligenter se et auare agentes, occasionem iterum Mithridati in Pontum irrupendi dederunt, atque ita bellum renouatum est. Lucullo paranti, capta Ni-

Nisibi, contra Persas expeditionem, successor est missus. —

CAP. X. Alter autem Lucullus, qui Macedoniam administrabat, Bessis primus Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti proelio in Haemo monte superavit: oppidum Viscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die, quo aggressus est, vicit: Cabylen cepit; usque Danubium penetrauit. Inde multas supra Pontum positas ciuitates aggressus est. Illic Apolloniam euertit; Calatim, Parthenopolin, Tomos, Histrum, Burziaonem cepit: belloque confecto, Romam rediit. Ambo tamen triumphauerunt: Lucullus, qui contra Mithridatem pugnauerat, maiori gloria, cum tantorum regnorum victor redisset. —

CAP. XI. Confecto bello Maecedonico, manente Mithridatico, quod, recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparauerat, bellum CRETICVM ortum est. Ad id missus Caecilius Metellus, ingentibus proeliis intra triennium omnem prouinciam cepit, appellatusque est *Creticus*, atque ex insula triumphauit. Quo tempore Lybia quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex eius fuit.

fuerat, accessit: in qua inclytæ ciuitates erant, Berenice, Ptolemais, et Cyrene.

CAP. ~~XXII.~~ Dum hæc geruntur, PL-RATAE omnia maria infestabant ita, ut Romanis, toto orbe victoribus, sola nauigatio tuta non esset. Quare id bellum Cn. Pompeio decretum est; quod intra paucos menses, ingenti et felicitate et celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem et Tigranem: quo suscepto, Mithridatem in Armenia minore nocturno proelio vicit, castra diripuit: quadraginta millibus eius occisis, viginti tantum de exercitu suo perdidit, et duos centuriones. Mithridates cum uxore fugit, et duobus comitibus. Neque multo post, cum in suos saeuiret, Pharnacis filii sui apud milites seditione, ad mortem coactus venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates. Periit autem apud Bosporum, vir ingentis industriae consilique. Regnauit annis sexaginta, vixit septuaginta duobus: contra Romanos bellum habuit annis quadraginta.

CAP. ~~XIII.~~ Tigrani deinde Pompeius bellum intulit. Ille se ei dedit, et

in castra Pompeii sextodecimo milliario ab Artaxata venit: ac diadema suum, cum procubuisset ad genua Pompeii, in manibus ipsi collocavit: quod ei Pompeius reposuit; honorificeque eum habitum, regni tamen parte multavit, et grandi pecunia. Adempta est ei Syria, Phoenice, Sophene: sex millia praeterea talentorum argenti, quae populo Romano daret, quia bellum sine causa Romanis commouisset.

CAP. XIV. Pompeius mox etiam Albanis bellum intulit, et eorum regem Oróden ter vicit: postremo per epistolas et munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiae quoque regem Artacen vicit acie, et in deditiorem accepit. Armeniam minorem Deiotaro, Galatae regi, donavit, quia socius belli Mithridatici fuerat. Attalo et Pylameni Paphlagoniam reddidit; Aristarchum Colchis regem imposuit. Mox Ituraeos et Arabas vicit; et cum venisset in Syriam, Seleuciam, vicinam Antiochiae civitatem, libertate donavit, quod regem Tigranem non recepisset. Antiochensibus obsides reddidit: aliquantum agrorum Daphnensibus dedit, quo

quo locus ibi spatiosior fieret, delectatus amoenitate loci, et aquarum abundantia. Inde ad Iudaeam transgressus, Hierosolymam, caput gentis, tertio mense cepit, duodecim millibus Iudaeorum occisis, ceteris in fidem acceptis. His gestis, in Asiam se recepit, et finem antiquissimo bello dedit. —

CAP. ~~XXV~~. M. Tullio Cicerone oratore, et C. Antonio COSS. anno ab urbe condita DCLXXXIX, L. Sergius Catilina, nobilissimi generis vir, sed ingenii prauissimi, ad delendam patriam coniuravit cum quibusdam, claris quidem, sed audacibus viris. A Cicerone urbe expulsus est: socii eius deprehensi, in carcere strangulati sunt. Ab Antonio altero consule, Catilina ipse proelio victus est, et interfectus. —

CAP. ~~XXVI~~. Sexcentesimo nonagesimo anno ab urbe condita D. Iunio Siliano et L. Murena COSS. Metellus de Creta triumphavit; Pompeius de bello Piratico et Mithridatico. Nulla unquam pompa triumphi similis fuit. Ducti sunt ante eius currum filii Mithridatis, filius Tigranis, et Aristobulus rex Iudaeorum: praelata est ingens pecunia, auri atque ar.

argenti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum graue bellum erat. —

CAP. ~~XXVI~~ XVII. Anno urbis conditae DCXCIII, C. Iulius Caesar, qui postea imperauit, cum L. Bibulo consul est factus. Decreta est ei Gallia et Illyricum, cum legionibus decem. Is primo vicit Heluetios, qui nunc Sequani appellantur. Deinde vincendo, per bella grauissima usque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis nouem fere omnem Galliam, quae inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, et Oceanum est, et circuitu patet ad bis et tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit; quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat: et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliae autem tributum nomine annum imperauit festerium quadringentis: Germanosque trans Rhenum adgressus, immanissimis proeliis vicit. Inter tot successus ter male pugnauit: apud Aruernos semel praesens, et absens in Germania bis. Nam legati eius duo, Titurius et Aurunculeius, per insidias caesi sunt. —

CAP.

CAP. XVIII. Circa eadem tempora, anno urbis conditae DCXCVII, M. Licinius Crassus, collega Cn. Pompeii Magni in consulatu secundo, contra Parthos missus est: et cum circa Carras contra omnia et auspicia dimicasset, a Surena, Orodis regis duce victus, ad postremum interfectus est cum filio, clarissimo et praestantissimo iuvene. Reliquiae exercitus per C. Cassium quaestorem seruatae sunt: qui singulari animo perditas res tanta virtute restituit, ut Persas, rediens trans Euphratem, crebris proeliis vinceret.

CAP. XIX. Hinc iam bellum ciuile successit execrandum et lacrymabile; quo, praeter calamitates, quae in proeliis acciderunt, etiam Romani Populi fortuna mutata est. Caesar enim, rediens ex Gallia victor, coepit postulare alterum consulatum: atque ita ut sine dubietate ei aliqua deferretur. Contradictum est a Marcello COS. a Bibulo, a Pompeio, a Catone; iussusque dimissis exercitibus ad urbem redire. Propter quam iniuriam, ab Arimino, ubi milites congregatos habebat, aduersum patriam

triam cum exercitu venit. Consules cum Pompeio, senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugit, et in Graeciam transit: apud Epirum, Macedoniam, Achaiam, Pompeio duce, senatus contra Caesarem bellum paravit.

CAP. XX. Caesar vaeuam urbem ingressus, dictatorem se fecit. Inde Hispanias petiit. Ibi Pompeii exercitus validissimos et fortissimos cum tribus ducibus, L. Afranio, M. Petreio, M. Varrone, superavit. Inde regressus, in Graeciam transit, aduersum Pompeium dimicauit. Primo proelio victus est et fugatus, euasit tamen: quia nocte interueniente Pompeius sequi noluit: dixitque Caesar, *nec Pompeium scire vincere, et illo tantum die se potuisse superare*. Deinde in Thessalia apud Palaeopharsalum, productis utrimque ingentibus copiis, dimicauerunt. Pompeii acies habuit XL millia peditum, equites in sinistro cornu sexcentos, in dextro quingentos; praeterea totius Orientis auxilia, totam nobilitatem, innumeros senatores, praetorios, consulares et qui magnorum iam populorum victores fuissent.

sent. Caesar in acie sua habuit peditum non integra XXX millia, equites mille.

CAP. ~~XXI~~. Nunquam adhuc Romanae copiae in unum, neque maiores, neque melioribus ducibus, conuenerant, totum terrarum orbem facile subacturae, si contra barbaros duerentur. Pugnantum tamen est ingenti contentione; victusque ad postremum Pompeius, et castra eius direpta sunt. Ipse fugatus, Alexandriam petiit, ut a rege Aegypti, cui tutor a senatu datus fuerat propter iuuenilem eius aetatem, acciperet auxilia: qui fortunam magis, quam amicitiam secutus, occidit Pompeium; caput eius et anulum Caesari misit. Quo conspecto, Caesar etiam lacrimas fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, et generi quondam sui.

CAP. ~~XXI~~⁷. Mox Caesar Alexandriam venit. Ipsi quoque Ptolemaeus parare voluit insidias; qua causa regi bellum illatum est. Victus, in Nilo periit, inuentumque est corpus eius cum lorica aurea. Caesar Alexandria positus, regnum Cleopatrae dedit, Ptolemaei sorori, cum qua consuetudinem stupri habuerat.

buerat. Rediens inde Caesar Pharnacem, Mithridatis Magni filium, qui Pompeio in auxilio apud Thessaliam fuerat, rebellantem in Ponto, et multas populi Romani prouincias occupantem, vicit acie: postea ad mortem coegit.

CAP. ~~XXXIII.~~ Inde Romam regressus, tertio se consullem fecit cum M. Aemilio Lepido, qui ei dictatori magister equitum ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est, ubi infinita nobilitas cum Iuba, Mauritaniae rege, bellum reparauerat. Duces autem Romani erant P. Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani: (hic etiam focer Pompeii Magni fuerat) M. Petreius, Q. Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus, Syllae dictatoris filius. Contra hos commisso proelio post multas dimicationes victor fuit Caesar. Cato, Scipio, Petreius, Iuba, ipsi se occiderunt: Faustus (Syllae quondam dictatoris filius) Pompeii gener, a Caesare interfectus est.

CAP. ~~XXXIV.~~ Post annum Caesar Romam regressus, quarto se consullem fecit, et statim ad Hispanias est profectus, ubi Pompeii filii, Cnaeus et Sextus, ingens

gens bellum reparauerant. Multa proelia fuerunt; ultimum apud Mundam ciuitatem: in quo adeo Caesar pene victus est, ut fugientibus suis se voluerit occidere; ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentium, natus annos sex et quinquaginta, veniret. Denique reparatis suis vicit; ex Pompeii filiis maior occisus est, minor fugit. —

²⁰
CAP. ~~XXV~~. Inde Caesar bellis ciuilibus toto orbe compositis Romam rediit; agere insolentius coepit, et contra consuetudinem Romanae libertatis. Cum ergo et honores ex sua voluntate praestaret, qui a populo antea deferebantur, nec senatui ad se venienti adfurgeret, aliaque regia ac pene tyrannica faceret; coniuratum est in eum a LX vel amplius senatoribus, equitibusque Romanis. Praecipui fuerunt inter coniuratos duo Bruti, ex eo genere Bruti, qui primus Romae consul fuerat, et reges expulerat; C. Cassius et Seruilius Caesca. Ergo Caesar, eum senatus die inter ceteros venisset ad curiam, XXIII vulneribus confossus est. ←

Eutropius.

F

LL

LIBER SEPTIMVS.

CAP. I. Anno Urbis septingentesimo fere ac nono, interfecto Caesare, bella ciuilia reparata sunt. Percussoribus enim Caesaris senatus fauebat. Antonius Consul, partium Caesaris, ciuilibus bellis opprimere eos conabatur. Ergo turbata republica multa Antonius scelera committens, a senatu hostis iudicatus est. Missi ad eum persequendum duo COSS. Pansa et Hirtius, et Octavianus adoleseens, annos X et VIII natus, Caesaris nepos, quem ille testamento heredem reliquerat, et nomen suum ferre iusserat. Hic est, qui postea Augustus est dictus, et rerum potitus. Quare profecti contra Antonium tres duces, vicerunt eum. Euenit tamen, ut victores COSS. ambo morerentur. Quare tres exercitus uni Caesari Augusto paruerunt.

CAP. II. Fugatus Antonius, amisso exercitu confugit ad Lepidum, qui Caesaris magister equitum fuerat, et tum copias militum grandes habebat; a quo susceptus est. Mox Lepido operante,
Cae-

Caesar cum Antonio pacem fecit; et quasi vindicaturus patris sui mortem, a quo per testamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus, extorsit, ut sibi XX anno consulatus daretur. Senatum proseripfit, cum Antonio et Lepido, et rempublicam armis tenere coepit. Per hos etiam Cicero orator occisus est, multique alii nobiles. —

CAP. III. Interea Brutus et Cassius, interfectores Caesaris, ingens bellum mouerunt: erant enim per Macedoniam et Orientem multi exercitus, quos occupauerant. Profecti sunt igitur contra eos Caesar Octavianus Augustus et M. Antonius (remanserat enim ad defendendam Italiam Lepidus) apud Philippos Macedoniae urbem, contra eos pugnaverunt. Primo proelio victi sunt Antonius et Caesar: periit tamen dux nobilitatis Cassius: secundo Brutum, et infinitam nobilitatem, quae cum illis bellum gesserat, victam interfecerunt. Ac sic inter eos diuisa est res publica, ut Augustus Hispanias, Gallias, et Italiam teneret: Antonius Asiam, Pontum, Orientem. Sed in Italiam L. Antonius COS. bellum civile commouit, frater eius

qui cum Caesare contra Brutum et Cassium dimicauerat. Is apud Perusium, Tusciae ciuitatem, victus et captus est, neque occisus.

CAP. III. Interim a Sex. Pompeio, Cn. Pompeii Magni filio, ingens bellum in Sicilia commotum est, his, qui superfuerant ex partibus Bruti Cassique, ad eum confluentibus. Bellatum per Caesarem Augustum Octavianum, et M. Antonium aduersus Sex. Pompeium. Pax postremo conuenit.

CAP. V. Eo tempore M. Agrippa in Aquitania rem prospere gessit: et L. Ventidius Bassus irrumpentes in Syriam Persas tribus proeliis vicit. Pacorum, regis Orodis filium, interfecit eo ipso die, quo olim Orodes, Persarum rex, per ducem Sarenam, Crassum occiderat. Hic primus de Parthis iustissimum triumphum Romae egit.

CAP. VI. Interim Pompeius pacem rupit; et nauali proelio victus, fugiens ad Asiam, interfectus est. Antonius, qui Asiam et Orientem tenebat, repudiata sorore Caesaris Augusti Octavianiani, Cleopatram, reginam Aegypti, duxit uxorem. Contra Persas ipse etiam pugna-

gnavit: primis eos proeliis vicit: regrediens tamen fame et pestilentia laboravit. Et cum instarent Parthi fugienti, ipsis pro victoria cessit.

CAP. VII. Hic quoque ingens bellum civile commovit, cogente uxore Cleopatra, regina Ægypti, dum cupiditate muliebri optat etiam in urbe regnare. Victus est ab Augusto navali pugna clara et illustri apud Actium, qui locus in Epiro est: ex qua fugit in Ægyptum: et desperatis rebus, cum omnes ad Augustum transfrent, ipse se interemit: Cleopatra sibi aspidem admittit, et veneno eius extincta est. Ægyptus per Octavianum Augustum imperio Romano adiecta est, praepositusque ei Cn. Cornelius Gallus. Hunc primum Ægyptus Romanum iudicem habuit.

CAP. VIII. Ita bellis toto orbe confectis, OCTAVIANVS AVGVSTVS Romam rediit, XII anno, quam COS. fuerat. Ex eo rempublicam per quadraginta et quatuor annos solus obtinuit. Ante enim XII annis cum Antonio et Lepido tenuerat. Ita ab initio principatus eius usque ad finem LVI anni fuerat.

re. Obiit autem LXXVI anno, morte communi, in oppido Campaniae Atella. Romae in campo Martio sepultus est: vir, qui non immerito ex maxima parte Deo similis est putatus. Neque enim facile ullus eo aut in bellis felicius fuit, aut in pace moderatior. (XLIV annis, quibus solus gessit imperium,) civilissime vixit: in cunctos liberalissimus, in amicos fidissimus; quos tantis euexit honoribus, ut pene aequaret fastigio suo.

CAP. IX. Nullo tempore res Romana magis floruit. Nam exceptis civilibus bellis, in quibus inuictus fuit, Romano adiecit imperio Aegyptum, Carabiam, Dalmatiam, saepe ante victam, sed penitus tunc subactam; Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Rhaetiam, Vindelicos, et Salassos in Alpibus; omnes Ponti maritimas ciuitates: in his nobilissimas Bosporum et Panticapaeon. Vicit autem proeliis Dacos; Germanorum ingentes copias cecidit; ipsos quoque trans Albim flauium submouit, qui in barbarico longe ultra Rhenum est. Hoc tamen bellum per Drusum priuignum suum administravit, sicut per Tiberium, pri-

priuignum alterum, Pannonicum, quo
 bello CCCC millia captiuorum ex Ger-
 mania transtulit, et supra ripam Rheni
 in Gallia collocauit. Armeniam a Par-
 this recepit: obfides, (quod nulli antea,)
 Persae ei dederunt: reddiderunt etiam
 signa Romana, quae Crasso victo ade-
 merant.

CAP. X. Scythae, et Indi, quibus
 antea Romanorum nomen incognitum
 fuerat, munera et legatos ad eum mise-
 runt. Gallatia quoque sub hoc provincia
 facta est, cum antea regnum fuisset: pri-
 musque eam M. Lollius pro praetore ad-
 ministravit. Tanto autem amore etiam
 apud barbaros fuit, ut reges, populi
 Romani amici, in honorem eius conde-
 rent ciuitates, quas Caesareas nomina-
 rent: sicut in Mauritania a rege Iuba;
 et in Palaestina, quae nunc urbs est
 clarissima. Multi autem reges ex regnis
 suis venerunt, ut ei obsequerentur: et
 habitu Romano, togati scilicet, ad ve-
 hiculum vel equum ipsius eucurrerunt.
 Moriens Diuus appellatus est. Rempu-
 blicam beatissimam Tiberio successori re-
 liquit: qui priuignus ei, mox gener,
 postremo adoptione filius fuerat.

 CAP. **XXI.** TIBERIVS ingenti socordia imperium gessit, graui crudelitate, scelestâ auaritia, turpi libidine. Nam nusquam ipse pugnavit: bella per legatos suos gessit: quosdam reges, per blanditias ad se euocatos, nunquam remisit: in quibus Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in prouinciae formam redegit, et maximam ciuitatem appellari nomine suo iussit, quae nunc Caesarea dicitur, cum Mazaca antea vocaretur. Hic tertio et vigesimo imperii anno, aetatis septuagesimo octauo, ingenti omnium gaudio mortuus est in Campania.

CAP. **XXII.** Sucessit ei CAIVS CAESAR, cognomento CALIGVLA, Drusi, priuigni Augusti, et ipsius Tiberii nepos: sceleratissimus, ac funestissimus: et qui etiam Tiberii dedecora purgauerit. Bellum contra Germanos suscepit; et ingressus Sueuiam, nihil strenue fecit. Supra sororibus intulit: ex una etiam filiam agnouit. Cum aduersum cunctos ingenti auaritia, libidine, crudelitate saeuiret, interfectus in palatio est anno aetatis suae **XXIX**, imperii **III**, mense **X**, dieque **VIII**.

CAP.

CAP. XIII. Post hunc CLAUDIUS
 fuit, patruus Caligulae, Drusi, qui apud
 Mogontiacum monumentum habet, fi-
 lius: cuius et Caligula nepos erat. Hic
 medie imperavit, multa gerens tranquil-
 le atque moderate, quaedam crudeliter
 et insulse. Britanniae bellum intulit,
 quam nullus Romanorum post Iulium
 Caesarem attigerat: eaque devicta per
 Cn. Sentium, et A. Plautium, illustres
 et nobiles viros, triumphum celebrem
 egit. Quasdam insulas etiam ultra Bri-
 tanniam in Oceano positas Romano im-
 perio addidit, quae appellantur Orcades,
 filioque suo Britannici nomen imposuit.
 Tam civilis autem circa quosdam amicos
 exstitit, ut etiam Plautium, nobilem vi-
 rum, qui in expeditione Britannica mul-
 ta egregie fecerat, triumphantem ipse
 prosequeretur, et conscendenti Capito-
 lium laevis incederet. Is vixit annos
 IV et LX, imperavit XIV. post mor-
 tem consecratus est, diuusque appella-
 tus.

CAP. XIV. Successit huic NERO,
 Caligulae auunculo suo simillimus, qui
 imperium Romanorum et deformavit et
 diminuit: inusitatae luxuriae, sumtuum-
 que,

que, ut qui exemplo Caii Caligulae calidis et frigidis lauret unguentis: retibus aureis piscaretur, quae blatteis funibus extrahebat. Infinitam partem senatus interfecit; bonis omnibus hostis fuit. Ad postremum se tanto dedecore prostituit, ut et saltaret et cantaret in scena, citharœdico habitu vel tragico. Parricidia multa commisit, fratre, uxore, matre interfectis. Urbem Romam incendit, ut spectaculi eius imaginem cerneret, quali olim Troia capta arserat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit. Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illic atque eversa sunt: Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque Romanas sub iugum miserunt. Duae tamen prouinciae sub eo factae sunt, Pontus Polemoniacus, concedente rege Polemone; et Alpes Cottiae, Cottio rege defuncto.

CAP. XV. Per haec Romanae urbi execrabilis, ab omnibus simul destitutus, et a senatu hostis iudicatus, cum quaereretur ad poenam (quae poena erat talis, ut nudus per publicum ductus, furca capiti eius inserta, virgis usque ad mortem caederetur, atque ita praeci-

capitaretur de saxo) e palatio fugit, et in suburbano se liberti sui, quod inter Salariam et Nomentanam viam ad quartum urbis miliarium, interfecit. Aedificauit Romae thermas, quae ante Neronianae dictae; nunc Alexandrinae appellantur. Obiit trigesimo et altero aetatis anno, imperii quarto decimo, atque in eo omnis familia Augusti consumpta est.

10
CAP. XVI. Huic Servius GALBA successit, antiquissimae nobilitatis senator, cum septuagesimum et tertium annum ageret aetatis; ab Hispanis et Gallis imperator electus, mox ab uniuerso exercitu libenter acceptus. Nam priuata eius vita insignis fuerat militaribus et ciuilibus rebus; saepe consul, saepe proconsole, frequenter dux in grauissimis bellis. Huius breue imperium fuit, et quod bona haberet exordia, nisi ad seueritatem propensior videretur. Infidiis tamen Othonis occisus est, imperii mense septimo; iugulatus in foro Romae, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aurelia via non longe ab urbe Roma.

CAP.

——*—*—*—*—*—*—*—*

CAP. ~~XVI~~^{XVII}. OTHO, occiso Galba, inuasit imperium, materno genere nobilior quam paterno, neutro tamen obscuro: in priuata vita mollis, (et Neronis familiaris:) in imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus, quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus esset a Germanicianis exercitibus imperator, bello contra eum suscepto, cum apud Bebriacum in Italia leui proelio victus esset, ingentes tamen copias ad bellum haberet, sponte semetipsum occidit. Petentibus militibus, ne tam cito de belli desperaret euentu, cum tanti se non esse dixisset, ut propter eum ciuile bellum commoueretur; voluntaria morte obiit, trigesimo et octauo aetatis anno, nonagesimo et quinto imperii die. —

¹²
CAP. ~~XVIII~~^{XVIII}. Dein VITELLIVS imperio potitus est, familia honorata magis, quam nobili. Nam pater eius non admodum clare natus, tres tamen ordinariorios gesserat consulatus. Hic cum multo dedecore imperauit, et graui saeuitia notabilis, praecipue ingluuie et voracitate: quippe cum de die saepe quar-

quarto vel quinto feratur epulatus. Notissima certe coena memoriae mandata est, quam ei Vitellius frater exhibuit; in qua, super ceteros sumtus, duo millia piscium, septem auium millia apposta traduntur. Hic cum Neroni similis esse vellet, atque id adeo prae se ferret, ut etiam exsequias Neronis, quae humiliter sepultae fuerant, honoraret, a Vespasiani ducibus occisus est, interfecto prius Sabino, Vespasiani imperatoris fratre, quem cum Capitolio incendit. Interfectus autem est, et magno dedecore tractus per urbem Romam publice, nudus, erecta coma et capite, subiecto ad mentum gladio, stercore in vultum et pectus ab omnibus obuiis appetitus: postremo iugulatus, et in Tiberim deiectus, etiam communi caruit sepultura. Perit autem aetatis anno septimo et quinquagesimo, imperii mense VIII et die uno.

13 A
CAP. XIX. VESPASIANVS huic successit, factus apud Palaestinam imperator: princeps obscure quidem natus, sed optimis comparandus; priuata vita illustris; ut qui a Claudio in Germaniam,

de-

deinde in Britannium missus, tricies et bis cum hoste conflixerit; duas validissimas gentes, XX oppida, insulam Vectam, Britanniae proximam, imperio Romano adiecerit. Romae se in imperio moderatissime gessit: pecuniae tamen avidior fuit, ita ut eam nulli iniuste auferret: quam cum omni diligentiae provisione colligeret, tamen studiosissime largiebatur, praecipue indigentibus. Nec facile ante eum cuiusquam principis vel maior est liberalitas comperta, vel iustior. Placidissimae bonitatis, ut qui maiestatis quoque contra se reos non facile puniret ultra exsili poenam. Sub hoc Iudaea Romano accessit imperio; et Hierosolyma, quae fuit urbs nobilissima Palaestinae. Achaïam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, quae liberae ante hoc tempus fuerant: item Thraciam, Ciliciam, Commagenen, quae sub regibus amicis egerant, in prouinciarum formam redegit.

CAP. ~~XX~~. Offensarum et inimicitiarum immemor fuit: conuicia a caussidicis et philosophis in se dicta, leniter tulit: diligens tamen coercitor disciplinae militaris. Hic cum Tito filio de
Hie-

Hierosolymis triumphauit. Per haec cum senatui et populo, postremo cunctis amabilis ac iucundus esset, profusio ventris exstinctus est in villa propria, circa Sabinos, annum aetatis agens sexagesimum nonum, imperii nonum, et diem septimum: atque inter diuos relictus est. Genituram filiorum ita cognitam habuit, ut cum multae contra eum coniurationes fierent, quas patefactas ingenti dissimulatione contempsit, in senatu dixerit, *aut filios sibi successuros, aut neminem.* —

CAP. XXI. Huic TITVS filius successit, qui et ipse Vespasianus est dictus, vir omnium virtutum genere mirabilis adeo, ut *amor et deliciae humani generis* diceretur. Facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus: causas latine egit, poemata et tragoedias graece composuit. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans, XII propugnatores, XII sagittarum ictibus confixit. Roma tantae ciuilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino puniret: conuictos aduersum sese coniurationis, ita dimiserit, ut in eadem familiaritate, qua antea, habuerat.

buerit. Facilitatis et liberalitatis tantae fuit, ut, cum nulli quidquam negaret et ab amicis reprehenderetur, responderit, *nullum tristem debere ab imperatore discedere*. Praeterea cum quadam die in coena recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam praestitisse, dixerit: *amici, hodie diem perdidit*. Hic Romae amphitheatrum aedificauit, et quinque millia ferarum in dedicatione eius occidit.

CAP. ~~XXII~~. Per haec inusitato fauore dilectus, morbo perit in ea, qua pater, villa, post biennium, mentes octo, dies XX, quam imperator erat factus, aetatis anno altero et quadragesimo. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propria doluerint orbitate. Senatus obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in curiam, et tantas ei mortuo laudes gratiasque congeffit, quantas nec viuo unquam egerat, nec praesenti. Inter diuos relatus est.

15
CAP. ~~XXII~~ XXIII. DOMITIANVS mox accepit imperium, frater ipsius iunior; Neroni, aut Caligulae, aut Tiberio similior,

lior, quam patri vel fratri suo. Primis
 tamen annis moderatus in imperio fuit,
 mox ad ingentia vitia progressus. Libi-
 dinis, iracundiae, crudelitatis, auaritiae,
 tantum in se odii concitavit, ut merita
 et patris et fratris aboleret. Interfecit
 nobilissimos ex senatu: dominum se et
 deum primus appellari iussit: nullam sibi
 nisi auream et argenteam statuam in Ca-
 pitolio poni passus est: consobrinos
 suos interfecit: superbia quoque in eo
 execrabilis fuit. Expeditiones quatuor
 habuit: unam aduersum Sarmatas; alte-
 ram aduersum Cattos, duas aduersum
 Dacos. De Dacis Cattisque duplicem
 triumphum egit: de Sarmatis solam lau-
 ream usurpauit. Multas tamen calami-
 tates iisdem bellis passus est. Nam in
 Sarmatia legio eius cum duce interfecta:
 et a Dacis Oppius Sabinus consularis, et
 Cornelius Fuscus, praefectus praetorio,
 cum magnis exercitibus occisi sunt. Ro-
 mae quoque multa opera fecit: in his
 Capitolium, et Forum transitorium,
 Odeum, Diuorum Porticus, Iseum, Se-
 rapeum, ac Stadium. Verum cum ob
 scelera uniuersis exosus esse coepisset,
 interfectus est suorum coniuratione in
Entropius.

palatio, anno aetatis XLV, imperii quinto decimo. Funus eius cum ingenti dedecore per vespillones exportatum, et ignobiliter est sepultum.

LIBER OCTAVVS.

CAP. I. Anno octingentesimo et quinquagesimo ab urbe condita, Vetere et Valente consulibus, respublica ad prosperrimum statum rediit, bonis principibus ingenti felicitate commissa. Domitiano enim, exitiabili tyranno, NERVA successit, vir in priuata vita moderatus et strenuus; nobilitatis mediae. Qui senex admodum, operam dante Petronio Secundo, praefecto praetorio; item Parthenio interfectore Domitiani, imperator factus, aequissimum se et civilissimum praebuit. Reipublicae diuina prouisione consuluit, Traianum adoptando. Mortuus est Romae post annum et quatuor menses, imperii sui, ac dies octo: aetatis septuagesimo et altero anno: atque inter diuos relatus est.

CAP.

CAP. II. Successit ei VLPIVS CRINIVS TRAIANVS, natus Italicae in Hispania, familia antiqua magis, quam clara. Nam pater eius primum COS. fuit: imperator autem apud Agrippinam in Galliis factus est. Rempublicam ita administravit, ut omnibus principibus merito praeferatur. Inusitatae civilitatis et fortitudinis fuit. Romani imperii, quod post Augustum defensum magis fuerat, quam nobiliter ampliatum, fines longe, lateque diffudit: urbes trans Rhenum in Germania reparavit. Daciam, Decibalo victo, subegit, prouincia trans Danubium facta in his agris, quos nunc Taiphali, Victophali et Theruingi. Ea prouincia decies centena millia passuum in circuitu tenet.

CAP. III. Armeniam, quam occupauerant Parthi, recepit, Parthamasire occiso, qui eam tenebat. Albanis regem dedit. Iberorum regem, et Sauromatarum, et Bosphoranorum, et Arabum, et Osdroenorum, et Colchorum, in fidem accepit. Corduenos, Marcomedos occupavit: et Anthemusium magnam Persidis regionem; Seleuciam et Ctesiphontem, Babylonem et Messenios vicit ac tenuit:

nuit: usque ad Indiae fines et mare rubrum accessit: atque ibi tres prouincias fecit, Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam, cum his gentibus, quae Madenam attingunt. Arabiam postea in prouinciae formam redegit. In mari rubro classem instituit; ut per eam Indiae fines vastaret.

CAP. IV. Gloriam tamen militarem clementer et moderatione superauit, Romae et per prouincias aequalem se omnibus exhibens; amicos salutandi causa frequentans, vel aegrotantes; vel cum festis dies habuissent, conuiuia cum iisdem indiscreta vicissim habens; saepe in vehiculis eorum sedens; nullum senatorum laedens; nihil iniustum ad augendum fiscum agens; liberalis in cunctos, publice priuatimque ditans omnes; et honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognouisset; orbem terrarum aedificans; multas immunitates ciuitatibus tribuens; nihil non tranquillum et placidum agens; adeo, ut omni eius aetate unus senator damnatus sit, atque is tamen per senatum, ignorante Traiano.

Deo

Deo proximus, nihil non venerationis
meruit et vivus et mortuus.

CAP. V. Inter alia dicta hoc ipse
fertur egregium. Amicis enim culpantibus,
quod nimis circa omnes commu-
nis esset, respondit: *Talem se impera-
torem esse privatis, quales esse sibi im-
peratores privatus optasset.* Post ingen-
tem igitur gloriam belli domique quae-
sitam, e Perfide rediens, apud Seleuciam
Haeriae profluvio ventris extirpatus est.
Obiit autem aetatis anno **LXIIII**, mense
nono, et die quarto: imperii anno **XIX**,
mense **VI**, die **XV**. Inter alios rela-
tus est, solusque omnium intra urbem
sepultus. *Ostacius collocata in iuria
aurea in foro, quod aedificavit, subeo-
lumna sita sunt: cuius altitudo **CXLIV**
pedes habet. Huius tantum memoriae
delatum est, nunc usque ad nostram aeta-
tem non aliter in senatu principibus ac-
clametur, nisi **FELICIOR AVGVSTO,
MELIOR TRAIANO.** Adeo in eo
gloriae bonitatis obtinuit, ut vel adsen-
stantibus, vel vere laudantibus occasio-
nem magnificentissimi praestet exempli.*

CAP.

CAP. VI. Defuncto Traiano, AELIUS HADRIANVS creatus est princeps; sine aliqua quidem voluntate Traiani, sed operam dante Plotina, Traiani uxore. Nam eum Traianus, quanquam consobrinae filium, viuis noluerat adoptare. Natus et ipse Italicae in Hispania; qui Traiani gloriae inuidens statim provincias tres reliquit, quas Traianus addiderat; et de Assyria, Mesopotamia, et Armenia reuocauit exercitus, ac finem imperii esse voluit Euphratem. Idem de Dacia facere conatum, amici deteruerunt, ne multi ciues Romani barbaris traderentur; propterea quod Traianus, victa Dacia, ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulerat, ad agros et urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decibali viris fuerat exhausta.

CAP. VII. Pacem tamen omni tempore imperii sui habuit; semel tantum per praesidem dimicauit; orbem Romanum circumiit; multa aedificauit. Facundissimus Latino sermone, Graeco eruditissimus fuit: non magnam clementiae gloriam habuit; diligentissimus tamen circa aerarium, et militum disciplinam. Obiit

Obiit in Campania, maior sexagenario, imperii anno XXI, mense X, die XXIX. Senatus ei tribuere noluit diuinos honores: tamen cum successor ipsius Titus Aurelius Fuluius Antoninus hoc vehementer exigeret, et uniuersi senatores palam resisterent, tandem obtinuit.

CAP. VIII. Ergo Hadriano successit T. ANTONINVS FVLVIVS BOIONIVS, idem etiam PIVS nominatus; genere claro, sed non admodum vetere; vir insignis, et qui merito Numae Pompilio conferatur, ita ut Romulo Traianus aequetur. Vixit ingenti honestate priuatus; maiori, in imperio; nulli acerbus, cunctis benignus: in re militari moderata gloria, defendere magis prouincias, quam amplificare studens, viros aequifimos ad administrandam rempublicam quaerens; bonis honorem habens, improbos sine aliqua acerbitate detestans; regibus amicis venerabilis non minus, quam terribilis; adeo ut barbarorum plurimae nationes depositis armis, ad eum controuersias suas litesque deferrent, sententiaeque eius parerent. Hic ante imperium ditissimus, opes quidem omnes suas stipendiis militum, et circa

amicos liberalitatibus minuit; verum
 aerarium opulentum reliquit. PIVS
 propter elementiam dictus est. Obiit
 apud Lorium, villam suam, milliario ab
 urbe XII, vitae anno LXXIII, imperii
 XXIII, atque inter diuos relatus est, et
 merito consecratus.

CAP. ~~SIX.~~ Post hunc imperavit MAR-
 CVS ANTONINVS VERVS, haud du-
 bie nobilissimus; quippe cum eius origo
 paterna a Numa Pompilio, materna a Sa-
 lentino rege penderet: et cum eo L.
 ANNIVS ANTONINVS VERVS.
 Tumque primum Romana respublica duo-
 bus, aequo iure imperium administranti-
 bus, paruit: cum usque ad eos, singu-
 los semper habuisset Augustos.

CAP. ~~X.~~ Hi et genere inter se con-
 iuncti fuerunt, et adfinitate. Nam Ve-
 rus Annius Antoninus, M. Antonini fi-
 liam in matrimonium habuit: M. autem
 Antoninus gener Antonini Pii fuit per
 uxorem Galeriam Faustinam iuniorem
 consobrinam suam. Hi bellum contra
 Parthos gesserunt; qui post victoriam
 Traiani tum primum rebellauerant. Ve-
 rus Antoninus ad id profectus est: qui
 Antiochiae et circa Armeniam agens,
 multa

multa per duces, et ingentia patrauit:
 Seleuciam, Assyriae urbem nobilissimam,
 cum quadraginta millibus hominum ce-
 pit. Parthicum triumphum revexit;
 cum fratre eodemque socero triumphauit.
 Obiit tamen in Venetia, cum a
 Concordia ciuitate Alinum proficisceretur,
 et cum fratre in vehiculo sederet,
 subito sanguine ictus, casu morbi, quem
 Graeci *ἀπὸ πλῆξιν* vocant. Vir ingenii
 parum ciuilis; reuerentia tamen fratris
 nihil unquam atrox ausus. Cum obisset
 undecimo imperii anno, inter deos re-
 latus est.

CAP. XI. Post eum MARCVS AN-
 TONINVS solus rempublicam tenuit,
 vir quem mirari facilius quis, quam lau-
 dare possit. A principio vitae tranquil-
 lissimus: adeo ut in infantia quoque vul-
 tum nec ex gaudio, nec ex moerore mu-
 taret. Philosophiae deditus Stoicae;
 ipse etiam non solum vitae moribus; sed
 etiam eruditione philosophus: tantae
 admirationis adhuc iuuenis, ut eum suc-
 cessorem parauerit Hadrianus relinquere:
 adoptato tamen Antonino Pio, generam esse

esse ei idcirco voluerit, ut hoc ordine ad imperium perueniret.

CAP. XII. Institutus est ad philosophiam per Appollonium Chalcedonium; ad scientiam litterarum Graecarum, per Sextum Chaeronensem, Plutarchi nepotem. Latinas autem litteras cum Fronto, orator nobilissimus, docuit. Hic cum omnibus Romae aequo iure egit, ad nullam insolentiam elatus imperii fastigio: liberalitatis promptissimae: prouincias ingenti benignitate et moderatione tractauit. Contra Germanos eo principe res feliciter gestae sunt. Bellum ipse unum gessit Marcomannicum: sed quantum nulla memoria fuit, adeo, ut Punicis conferatur. Nam eo grauis est factum, quod uniuersi exercitus Romani perierant. Sub hoc enim tantus casus pestilentiae fuit, ut post victoriam Persicam, Romae ac per Italiam prouinciasque, maxima hominum pars, militum omnes fere copiae languore defecerint.

CAP. XIII. Ingenti ergo labore et moderatione, cum apud Carnuntum iugl triennio perseuerasset, bellum Marcomannicum confecit, quod cum his Quadi, Vandali, Sarmatae, Suci, atque
omnis

omnis barbaria commouerat: multa hominum millia interfecit: ac Pannoniis seruitio liberatis, Romae rursus cum Commodo Antonino, filio suo, quem iam Caesarem fecerat, triumphauit. Ad huius belli usum, aerario exhausto, cum largitiones nullas haberet, neque indicare prouincialibus aut senatui aliquid uellet; instrumentum regii cultus, facta in foro diui Traiani sectione, distraxit: uasa aurea, pocula crystallina et murrhina, uxori ac suam sericam ac auream vestem; multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses ea uenditio habita est, multumque auri redactum. Post uictoriam tamen emtoribus pretia restituit, qui reddere comparata uoluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere.

CAP. XIV. Hic permisit uiris clarioribus, ut conuiuia eodem cultu, quo ipse, et ministris similibus, exhiberent. In editione munerum post uictoriam adeo magnificus fuit, ut centum simul leones exhibuisse tradatur. Cum igitur fortunatam rempublicam et uirtute et mansuetudine reddidisset, obiit XVIII imperii anno, uitaē LXXI; et omnibus

eer.

certatim adnitentibus, inter diuos relatus est.

CAP. **LXXV.** Huius successor **LIAN-
TONINVS COMMODVS** nihil pater-
num habuit: nisi quod contra Germanos
feliciter et ipse pugnavit. Septembrem
mensem ad nomen suum transferre conat-
us est, ut Commodus diceretur. Sed
luxuria et obscenitate deprauatus, gla-
diatoriis armis saepissime in ludo, dein-
ceps etiam in amphitheatro cum huius-
modi hominibus saepe dimicavit. Obiit
morte subita atque adeo, ut strangula-
tus, vel veneno interfectus putaretur:
cum annis XII post patrem, et VIII men-
sibus imperasset; tanta execratione
omnium, ut hostis humani generis etiam
mortuus iudicaretur.

CAP. **LXXVI.** Huic successit **PERTI-
NAX**, grandaeus iam, ut qui septua-
genariam attigisset aetatem; praefecturam
urbi tum agens, ex S. C. imperare
iussus. Octogesimo imperii die, praetorianorum
militum seditione, et Iuliani
scelere occisus est.

CAP. **LXXVII.** Post eum **SALVVS
IVLLIANVS** rempublicam inuasit, vir
nobilis et iure peritissimus; nepos Salu-
Iu-

Juliani, qui sub diuo Hadriano *perpetuum* composuit *edictum*. Victus est a Senero apud Muluium pontem, interfectus in palatio. Vixit mensibus septem, postquam coeperat imperare.

CAP. ~~XXVIII~~. Hinc imperii Romani administrationem SEPTIMIUS SEVERUS accepit: oriundus ex Africa, provincia Tripolitana, oppido Lepti. Solus omni memoria et ante et postea ex Africa imperator fuit. Hic primum fisci aduocatus, mox militaris tribunus, per multa deinde ac varia officia atque honores, usque administrationem totius rei publicae venit. Pertinacem se appellari voluit, in honorem eius Pertinacis, qui a Iuliano fuerat occisus. Parcus admodum fuit, natura saeuus: bella multa, et feliciter gessit. Pescennium Nigrum, qui in Aegypto et Syria rebellauerat, apud Cyzicum interfecit. Parthos vicit et Arabas interiores et Adiabenos, Arabas eo usque superauit, ut etiam provinciam ibi faceret; idcirco Parthicus, et Arabicus Adiabenicus dictus est. Multa toto Romano orbe reparauit. Sub eo etiam Clodius Albinus, qui in occidente Pertinae socius fuerat Iuliano, Caesarem

farem se in Gallia fecit: victusque apud Lugdunum est, et interfectus.

CAP. XIX. Severus autem praeter bellicam gloriam etiam civilibus studiis clarus fuit, et litteris doctus, philosophiae scientiam ad plenum adeptus. Novissimum bellum in Britannia habuit: utque receptas provincias omni securitate muniret, vallum per XXXII millia passuum a mari ad mare deduxit. Decessit Eboraci admodum senex, imperii anno sexto decimo, mense tertio; et diuus appellatus est. Nam filios duos successores reliquit, Bassianum et Getam: sed Bassiano Antonini nomen a senatu iunxit imponi. Itaque dictus est M. Aurellus Antoninus Bassianus; patrique successit. Nam Geta hostis publicus indicatus, confestim periit.

CAP. XX. MARCVS igitur AVRELLIVS ANTONINVS BASSIANVS, idemque CARACALLA, morum fere paternorum fuit; paullo asperior, et minax. Opus Romae egregium fecit lauari, quae Antoninianae appellantur; nihil praeterea memorabile. Impatiens libidinis; ut qui nouercam suam Iuliam

uxo-

uxorem duxerit. Defunctus est in Os-
droene apud Edesiam, moliens aduer-
sum Parthos expeditionem, anno impe-
rii VI, mense II, vix egressus aetatis
XLIII annum, funere publico elatus est.

¹²
CAP. XXI. OPILIVS deinde MA-
CRINVS, qui praefectus praetorio erat,
cum filio DIADVMENO facti impera-
tores, nihil memorabile ex temporis
breuitate gesserunt. Nam imperium eo-
rum duum mensium, et unius anni fuit.
Seditione militari ambo pariter occisi
sunt.

¹³
CAP. XXII. Creatus est post hos M.
AVRELIVS ANTONINVS. Hic An-
tonini Caracallae filius putabatur: sacer-
dos autem Heliogabali templi erat. Is
cum Romam ingenti et militum et sena-
tus expectatione venisset, probis se
omnibus contaminavit. Impudicissime
et obscenissime vixit, biennioque post
et VIII mensibus tumultu interfectus
est militari; et cum eo mater Symia
Syra.

CAP.

CAP. ~~LXXII~~ ^{LXXIII} Successit huic AVRE-
 LIVS ALEXANDER, ab exercitu
 Caesar, a senatu Augustus nominatus;
 iuuenis admodum: susceptoque aduer-
 sus Perias bello, Xerxem eorum regem
 gloriosissime vicit. Militarem discipli-
 nam severissime rexit, quasdam tumul-
 tuantes legiones integras exauctoravit.
 Adseforem habuit, vel serinii magistrum,
 Vipianum, iuris conditorem. Romae
 quoque favorabilis fuit. Perit in Gal-
 lia, militari tumultu, tertio decimo im-
 perii anno, et die VII: in matrem
 suam Mammaeam unice pius. —

LIBER NONVS.

CAP. I. **P**ost hunc MAXIMINVS ex
 corpore militari primus ad
 imperium accessit sola militum volunta-
 te, cum nulla senatus intercessisset au-
 ctoritas, neque ipse senator esset. Is
 bello aduersus Germanos feliciter gesto,
 cum a militibus imperator esset appella-
 tus, a Pupieno Aquileiae occisus est,

deserentibus eum militibus suis, cum filio adhuc puero; cum quo imperauerat triennio et paucis diebus.

CAP. II. Postea tres simul Augusti fuerunt, PUPPIENVS, BALBINVS, et GORDIANVS: duo superiores obicurrissimo genere, Gordianus nobilis: quippe cuius pater, senior Gordianus, consensu militum, cum procontulatum Africae ageret, Maximino imperante, princeps fuisset electus. Itaque cum Romam venissent Balbinus et Puppienus, in palatio interfecti sunt; soli Gordiano imperium reseruatam. Gordianus admodum puer, cum Tranquillinam Romae duxisset uxorem, Ianum geminum aperuit, et ad orientem profectus, Parthis bellum intulit, qui iam moliebantur erumpere. Quod quidem mox feliciter gessit, proeliisque ingentibus Persas afflixit. Rediens haud longe a Romanis finibus interfectus est fraude Philippi, qui post eum imperauit. Miles ei tumultum vigesimo milliaro a Circesso, quod castrum nunc Romanorum est, Euphrati imminens, aedificauit; exsequias Romam reuexit; ipsum diuum appellauit.

Entropius,

H

CAP.

CAP. III. PHILIPPI duo, filius ac pater, Gordiano occiso, imperium inuaserunt: atque exercitu incolumi reducto, ad Italiam et Syria profecti sunt. His imperantibus millesimus annus Romae urbis ingenti ludorum apparatu spectaculorumque celebratus est. Ambo deinde ab exercitu interfecti sunt: senior Philippus Veronae, Romae iunior. Annis quinque imperauerunt. Inter diuos tamen relati sunt.

CAP. IV. Post hos DECIVS, e Pannonia inferiore Budaliae natus, imperium sumit. Bellum ciuile, quod in Gallia motum fuerat, oppressit. Filium suum Caesarem fecit. Romae lauerum aedificauit. Cum biennio ipse et filius imperassent, uterque in barbarico interfecti sunt, et inter diuos relati.

CAP. V. Mox imperatores creati sunt GALLVS HOSTILIANVS, et Galli filius VOLVSIANVS. Sub his Aemilianus in Moesia res nouas molitus est: ad quem opprimendum cum ambo profecti essent, Interamnae interfecti sunt, non completo biennio. Nihil omni-

omnino clarum gesserunt. Sola pestilentia, et morbis, atque aegritudinibus notus eorum principatus fuit.

CAP. VI. AEMILIANVS obscurissime natus, obscurius imperavit, ac tertio mense extinctus est.

CAP. VII. Hinc LICINIUS VALERIANVS in Rhaetia et Norico agens, ab exercitu imperator, et mox Augustus est factus. GALLIENVS quoque Romae a senatu Caesar est appellatus. Horum imperium Romano nomini perniciosum, et pene exitiabile fuit, vel infelicitate principum, vel ignavia. Germani Rauennam usque venerunt. Valerianus in Mesopotamia bellum gerens, a Sapore Persarum rege superatus est: mox etiam captus, apud Parthos ignobili seruitute consenuit.

CAP. VIII. Gallienus, cum adolescens factus esset Augustus, imperium primum feliciter, mox commode, ad ultimum perniciose gessit. Nam iuuenis in Gallia et Illyrico multa strenue fecit, occiso apud Mursam Ingenuo, qui

purpuram sumserat, et Trebelliano. Diu placidus et quietus, mox in omnem laeticiuiam dissolutus, tenendae reipublicae habenas probrosa ignauia et desperatione laxauit. Alamanni vastatis Galliis, in Italiam irruerunt. Dacia, quae a Traiano ultra Danubium fuerat adiecta, amissa est. Graecia, Macedonia, Pontus, Asia, vastata per Gothos. Pannonia a Sarmatis Quadisque populata est. Germani usque ad Hispanias penetrauerunt, et ciuitatem nobilem Tarraconem expugnauerunt. Parthi, Mesopotamia occupata, Syriam sibi coeperunt vindicare. —

⁷
CAP. IX. Tum iam desperatis rebus, et deleto pene imperio Romano, **POSTUMVS** in Gallia, obscurissime natus, purpuram sumsit: et per annos decem ita imperauit, ut consumtas pene prouincias ingenti virtute et moderatione reparauerit: qui seditione militum interfectus est, quod Mogontiacum, quae aduersus eum rebellauerat, **L. Aelianus** res nouas moliente, dripiendam militibus tradere nolisset. Post eum **Marius**, vilissimus opifex, purpuram accepit, et se-

secundo die interfectus est. Victorinus postea Galliarum accepit imperium, vir strenuissimus: sed cum nimiae libidinis esset, et matrimonia aliena corrumpere, Agrippinae occisus est, actuario quodam machinante dolum, imperii sui anno secundo.

CAP. ~~X~~ Huic successit Tetricus senator, qui Aquitaniam honore praesidis administrans, absens a militibus imperator electus est, et apud Burdegalam purpuram sumxit: seditiones multas militum pertulit. Sed dum haec in Gallia geruntur, in Oriente per Odenathum Persae victi sunt: defensa Syria, recepta Mesopotamia, usque ad Ctesiphontem Odenathus penetrauit.

CAP. ~~XI~~ Ita, Gallieno rempublicam deferente, Romanum imperium in Occidente per Postumum, per Odenathum in Oriente seruatum est. Gallienus interea Mediolani cum Valeriano fratre occisus est, imperii anno nono: CLAUDIVSque ei successit, a militibus electus, a senatu appellatus Augustus. Hic Gothos, Illyricum Macedoniamque vastantes,

tes, ingenti proelio vicit. Parcus vir, ac modestus, et iusti tenax, ac reipublicae gerendae idoneus: qui tamen intra imperii biennium morbo interiit, et diuus appellatus est. Senatus ingentem eum honore decoravit, scilicet ut in curia clypeus ipsi aureus, item in Capitolio statua aurea poneretur.

CAP. XII. QVINTILLVS post eum, Claudii frater, consensu militum imperator electus est. vir unice moderationis et civilitatis, aequandus fratri, vel praeponeendus. Consensu senatus appellatus Augustus septimo decimo die imperii occisus est. —

CAP. XIII. Post eum AVRELIANVS suscepit imperium, Dacia Ripensi oriundus: vir in bello potens, animi tamen immodici, et ad crudelitatem propensioris, qui Gothos strenuissime vicit. Romanam ditionem ad fines pristinos varia bellorum felicitate reuocavit. Superavit in Gallia Tetricum, apud Catalanos: ipso Tetrico prodente exercitum suum, cuius assiduas seditiones ferre non poterat: quin etiam per litteras

occultas Aurelianum ita fuerat deprecatus, ut inter alia versu Virgiliano uteretur:

Eripe me his inuicte malis.

Zenobiam quoque, quae occiso Odenatho marito orientem tenebat, haud longe ab Antiochia sine graui proelio cepit. ingressusque Romam, nobilem triumphum, quasi receptor Orientis Occidentisque, egit, curram praecedentibus Tetrico et Zenobia. qui quidem Tetricus corrector Lucaniae postea fuit: ac priuatus diutissime vixit. Zenobia autem posteros, qui adhuc manent, Romae reliquit.

CAP. ~~XIV~~ Hoc imperante etiam monetarii in urbe rebellauerunt, viciatis pecuniis, et Felicissimo rationali interfecto: quos Aurelianus victos ultima crudelitate compefcuit: plurimos nobiles capite damnauit: saeuus et sanguinarius, ac necessarius magis in quibusdam, quam in ullo amabilis imperator. Trux omnino tempore, etiam filii sororis interfecto: disciplinae tamen militaris, et morum dissolutorum magna ex parte corrector.

❖

CAP. XV. Urbem Romam muris fir-
mioribus cinxit: templum Soli aedifica-
uit: in quo infinitum auri gemmarumque
constituit. Prouinciam Daciam, quam
Traianus ultra Danubium fecerat, inter-
misit, vastato omni Illyrico et Moesia,
desperans eam posse retinere: adductos-
que Romanos ex urbibus et agris Daciae,
in media Moesia collocauit: appellauit-
que eam Daciam, quae nunc duas Moe-
sias diuidit, et est in dextra Danubio in
mare fluenti, cum antea fuerit in laeua.
Occiditur serui sui fraude, qui ad quos-
dam militares viros, amicos ipsius, no-
mina pertulit adnotata; falso manum
eius imitatus, tanquam Aurelianus ipsos
pararet occidere. Itaque ut praeueni-
retur, ab iisdem interfectus est in itine-
ris medio, quod inter Constantinopolin
et Heracleam est stratae veteris. Lo-
cus Coenophrurium appellatur. Mors
tamen eius inulta non fuit. Meruit quo-
que inter diuos referri. Imperauit an-
nos quinque, menses VI.

CAP. XVI. TACITVS post hunc sus-
cepit imperium; vir egregie moratus, et
reipublicae gerendae idoneus. Nihil

ta-

tamen clarum potuit ostendere, intra sextum mensem imperii morte praeventus. FLORIANVS, qui Tacito successerat, duobus mensibus, et diebus XX in imperio fuit; neque quicquam dignum memoria egit.

CAP. XVII. Post hunc PROBVS, vir illustri gloria militari, ad administrationem reipublicae accessit. Gallias a barbaris occupatas ingenti proeliorum felicitate restituit. Quosdam imperium usurpare conatos, scilicet Saturninum in Oriente, Proculum et Bonosum Agrippinae, certaminibus oppressit. Vineas Gallos et Pannonios habere permisit, opere militari Almam montem apud Syrmium, et Ahreum apud Moesiam superiorem vineis conferuit, et prouincialibus colendas dedit. Hic cum bella innumera gessisset, pace parata dixit, breui milites necessarios non futuros. vir acer, strenuus, iustus, et qui Aurelianum aequaret gloria militari, morum autem ciuilitate superaret. Interfectus est tamen Syrmii, tumultu militari, in turri ferrata. Imperauit annos VI, menses quatuor.

CAP. XVIII. Post hunc CARVS est factus Augustus, Narbonae natus in Gallia: qui confestim Carinum et Numerianum filios, Caesares fecit, cum quibus regnavit duobus annis. sed dum bellum aduersum Sarmatas gerit, nuntiato Persarum tumultu ad Orientem profectus, res contra Persas nobiles gessit: ipsos proelio fudit: Cochen et Ctesiphontem, urbes nobilissimas, cepit: et cum castra super Trigidem haberet, ictu diuini fulminis periit. NUMERIANVS quoque filius eius, quem secum ad Persas duxerat, adolescens egregiae indolis, cum oculorum dolore correptus in lecticula veheretur, impulsore Apro, qui focer eius erat, per insidias occisus est. et cum dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper inuadere posset imperium, foetore cadaueris prodita est. Milites enim, qui eum sequebantur, foetore commoti, diductis lecticulae palliis, post aliquot dies mortem eius notam habere potuerunt.

CAP. XIX. Interea CARINVS, quem Caesarem ad Parthos proficiscens Carus in Illyrico, Gallia, Italia reliquerat, omni-

omnibus se sceleribus inquinavit: plurimos innoxios, fectis criminibus, occidit: matrimonia nobilia corrupit; condiscipulis quoque, qui eum in auditorio vel leui fatigatione taxauerant, perniciosus fuit. Ob quae omnibus hominibus inuisus, non multo post poenas dedit. Nam de Perfide victor exercitus rediens, cum Carum Augustum fulmine, Numerianum Caesarem insidiis perdidisset, **DIOCLETIANVM** imperatorem creauit, Dalmatia oriundum, virum obscurissime natum: adeo ut a pterisque scribae filius, a nonnullis Anulini senatoris libertinus fuisse credatur. *H*

CAP. XX. Is prima militum concione iurauit, Numerianum nullo suo dolo interfectum. et cum iuxta eum Aper, qui Numeriano insidias fecerat, constitisset, in conspectu exercitus, manu Diocletiani percussus est. Postea Carinum, omnium odio et detestatione uidentem, apud Margum ingenti proelio vicit, proditum ab exercitu suo, quem fortiorem habebat: certe desertum, inter Viminacium atque Aureum montem. Ita rerum Romanarum potitus, cum tumul-

multum rusticani in Gallia concitassent, et factioni suae Bagaudarum nomen imponerent, duces autem haberent Aman- dum et Aelianum: ad subigendos eos Maximianum Herculum Caesarem misit; qui leuibus proeliis agrestes domuit, et pacem Galliae reformauit.

CAP. ~~XXI~~. Per haec tempora etiam Carausius, qui vilissime natus, strenuae militiae ordine famam egregiam fuerat consecutus, cum apud Bononiam per tractum Belgicae et Armoricae pacandum mare accepisset, quod Franci et Saxones infestabant, multis barbaris saepe captis, nec praeda integra aut prouincialibus reddita, aut imperatoribus missa; cum suspicio esse coepisset, consulto ab eo admitti barbaros, ut transeuntes cum praeda exciperet, atque hac se occasione ditaret; a Maximiano iussus occidi, purpuram sumsit, et Britannias occupauit.

CAP. ~~XXII~~. Ita cum per omnem orbem terrarum res turbatae essent, Carausius in Britannis rebellaret, Achilleus in Aegypto, Africam Quinquegen-
tiani

tiani infestarent, Narseus Orienti bellum inferret; Diocletianus MAXIMIANVM HERCVLIVM ex Caesare fecit Augustum, Constantium et Maximianum Caesares: quorum Constantius per filiam nepos Claudii traditur: Maximianus Galerius in Dacia haud longe a Sardica natus. atque ut eos etiam adfinitate coniungeret, Constantius priuignam Herculi Theodoram accepit, ex qua postea sex liberos, Constantini fratres, habuit: Galerius filiam Diocletiani Valeriam: ambo uxores, quas habuerant, repudiare compulsi. Cum Carausio tamen, cum bella frustra tentata essent contra virum rei militaris peritissimum, ad postremum pax conuenit. Eum post septennium Allectus, socius eius, occidit, atque ipse post eum Britannias triennio tenuit: qui ductu Asclepiodoti, praefecti praetorio, est oppressus. Ita Britanniae decimo anno receptae. —

/S CAP. XXXIII. Per idem tempus a Constantio Caesare in Gallia pugnatum est circa Lingonas: die una aduersam et secundam fortunam expertus est. Nam cum, repente barbaris ingruentibus, intra ciuitatem esset coactus tam praecipiti

CAP. XXV. Mox tamen per Illyricum Moesiamque contractis copiis, rursus cum Narseo, Hormisdæ et Saporis auo, in Armenia maiori pugnauit successu ingenti, nec minore consilio, simulque fortitudine: quippe qui etiam speculatoris munus cum altero ac tertio equite susceperit. Pulso Narseo castra eius diripuit; uxores, sorores, liberos cepit; infinitam extrinsecus Persarum nobilitatem, gazam Persicam copiosissimam: ipsum in ultimas regni solitudines egit, quare ad Diocletianum, in Mesopotamia cum praesidiis tum morantem, ouans regressus, ingenti honore susceptus est. Varia deinceps et simul, et vixim bella gesserunt, Carpis et Basternis subactis, Sarmatis victis: quarum nationum ingentes captiuorum copias in Romanis finibus locauerunt.

16 ~~XXV~~
CAP. XXVI. Diocletianus moratus callide fuit, sagax praeterea, et admodum subtilis ingenio, et qui seueritatem suam aliena inuidia vellet explere. Diligentissimus tamen et sollertissimus princeps; et qui imperio Romano primus regiae consuetudinis formam magis,

gis, quam Romanae libertatis, inuexit; adorarique se iussit, eum ante eum cuncti salutarentur: ornamenta gemmarum vestibus calceamentisque indidit. Nam prius imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat: reliqua communia.

CAP. XXXVII. Herculius autem pro-palam ferus, et inciuilis ingenii, asperitatem suam etiam vultus horrore significans. Hic naturae suae indulgens, Diocletiano in omnibus, etiam seuerioribus consilii, obsecutus est. Cum tamen in grauescente aeuo parum se idoneum Diocletianus moderando imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit, ut in priuatam vitam concederent, et stationem tuendae reipublicae viridioribus iunioribusque mandarent. Cui aegre collega obtemperauit, tamen uterque una die priuato habitu imperii insigne mutauit, Nicomediae Diocletianus, Herculius Mediolani; post triumphum inclitum, quem Romae ex numerosis gentibus egerant, pompa ferculorum illustri, qua Narsei coniuges sororesque et liberi ante curam ducti sunt. Concesserunt tunc Salonas unus, alter in Lucaniam.

CAP.

CAP. ~~XXVIII~~. Diocletianus priuatus in villa, quae haud procul a Salonis est, praeclaro otio fenuit; inusitata virtute usus, ut solus omnium post conditum Romanum imperium, ex tanto fastigio sponte ad priuatae vitae statum ciuilitatemque remearet. Contigit igitur ei, quod nulli post natos homines, ut cum priuatus obisset, inter diuos tamen referretur.

LIBER DECIMVS.

CAP. I. **H**is igitur abeuntibus, ad administrationem reipublicae CONSTANTIVS et GALERIVS Augusti creati sunt: diuisusque inter eos ita Romanus orbis, ut Galliam, Italiam, Africam, Constantius; Illyricum, Asiam, Orientem Galerius obtinerent; sumtis duobus Caesaribus. Constantius tamen, contentus dignitate Augusti, Italiae atque Africae administrandae sollicitudinem recusauit: vir egregius et praestantissimae ciuilitatis, diuitiis provincialium ac priuatorum studens, fisci commodae

Eutropius. I non

non admodum adfectans: ducensque *melius*, *publicas opes a priuatis haberi, quam intra unum claustrum referuari.* adeo autem cultus modici, ut feriatibus diebus, si cum amicis numerosioribus esset epulandum, priuatorum argento ostiatim petito triclinia sternerentur. Hic non modo amabilis, sed etiam venerabilis Gallis fuit: praecipue quod Diocletiani suspectam prudentiam, et Maximiani sanguinariam temeritatem imperio eius euaserant. Obiit in Britannia Eboraci, principatus anno tertio decimo, atque inter diuos relatus est. —

CAP. II. Galerius vir et probe moratus, et egregius in re militari, cum Italiam quoque, sinente Constantio administrationi suae accessisse sentiret, Caesares duos creauit, (MAXIMINVM, quem orienti praefecit: et SEVERVM, cui Italiam dedit: ipse in Illyrico commoratus est.) Verum Constantio mortuo, CONSTANTINVS, ex obscuriori matrimonio eius filius, in Britannia creatus est imperator, et in locum patris exoptatissimus moderator accessit. Romae interea praetoriani, excita-

to tumultu, MAXENTIVM Hercu-
 lii filium, qui haud procul ab urbe in
 villa publica morabatur, Augustum nun-
 cupauerunt. Quo nuntio Maximianus
 Herculius ad spem arrectus resumendi fa-
 stigii, quod inuitus amiserat, Romam
 aduolauit e Lucania, quam sedem priua-
 tus elegerat, in agris amoenissimis con-
 senescens; Diocletianumque etiam per
 litteras adhortatus est, ut depositam re-
 sumeret potestatem: quas ille irritas ha-
 buit. Sed aduersum motum praetoria-
 norum atque Maxentii, Seuerus Caesar
 Romam missus a Galerio, cum exercitu
 venit; obsidensque urbem, militum suo-
 rum scelere desertus est.

CAP. III. Auctae Maxentio opes,
 confirmatumque imperium. Seuerus fu-
 giens Rauennae interfectus est. Hercu-
 lius tamen Maximianus post haec in con-
 cione exercitus filium Maxentium nuda-
 re conatus, seditionem et conuicia mi-
 litum tulit. Inde ad Gallias profectus
 est, dolo composito, tanquam a filio
 esset expulsus, ut Constantino genero
 iungeretur: moliens tamen Constanti-
 num reperta occasione interficere, qui

In Galliis et militum et provincialium ingenti iam favore regnabat, caesis Francis atque Alamannis, captisque eorum regibus, quos etiam bestiis, cum magnificentum spectaculum muneris parasset, obiecit. Detectis igitur insidiis per Faustam filiam, quae dolum viro nuntiauerat, profugit Hercules, Massiliaeque oppressus (ex ea etenim navigare ad filium praeparabat) poenas dedit iustissimo exitu: vir ad omnem alperitatem saenitiamque proclius, infidus, incommodus, ciuilitatis penitus expers. —

^{III}
CAP. ~~IV~~. Per hoc tempus a Galerio LICINIVS imperator est factus, Dacia oriundus; notus ei antiqua consuetudine, et in bello, quod aduersus Narseum gesserat, strenuis laboribus et officiis acceptus; mors Galerii confestim secuta est. Itaque respublica tum a nouis quatuor imperatoribus tenebatur, Constantino et Maxentio, filiis Augustorum, Licinio et Maximino, nouis hominibus. Quinto tamen Constantinus imperii sui anno bellum aduersum Maxentium ciuile commouit; copias eius multis proeliis fudit: ipsam postremo

mo Romae aduersum nobiles omnibus exitiis faeuientem, apud pontem Muluium vicit, Italiaque est potitus. Non multo deinceps in Oriente quoque aduersus Licinium Maximinus, res novas molitus, vicinum exitium fortuita apud Tharsum morte praeuenit.

CAP. V. CONSTANTINVS tamen vir ingens, et omnia efficere nitens, quae animo praeparasset, simul principatum totius orbis adfectans, Licinio bellum intulit, quamuis necessitudo et affinitas cum eo esset: nam soror Constantia nupta Licinio erat; ac primo eum in Pannonia, ingenti apparatu bellum apud Cibalas instruentem, repentinus oppressit: omni que Dardania, Moesia, Macedonia potitus, numerosas prouincias occupauit.

CAP. VI. Varia deinceps inter eos bella, et pax reconciliata, ruptaque est. Postremo Licinius nauali et terrestri proelio victus, apud Nicomediam se dedit; et contra religionem sacramenti Thessalonicae priuatus occisus est. Eo tempore res Romana sub uno Augusto

et tribus Caesaribus (quod nunquam alias) fuit; cum liberi Constantini Gallicae, Orienti, Italiaeque praesent. Verum insolentia rerum secundarum aliquantum Constantinus ex illa fauorabili animi docilitate mutauit. Primum necessitudines persecutus, (Crispum filium,) egregiam virum, et sororis filium, commodae indolis iuuenem, interfecit; mox uxorem; post numerosos amicos.

CAP. VII. Vir primo imperii tempore optimis principibus, ultimo mediis comparandus. Innumerae in eo animi corporisque virtutes claruerunt. Militaris gloriae appetentissimus, fortuna in bellis prospera fuit: verum ita, ut non superaret industriam. Nam etiam Gothos, post ciuile bellam, varie profligauit, pace ad postremum data; ingen-temque apud barbaras gentes memoriam gratiae collocauit. Ciuilibus artibus et studiis liberalibus deditus; adfectator iusti amoris, quem omni sibi et liberalitate et docilitate quaesuit; sicut in nonnullos amicos dubius, ita in reliquos egregius: nihil occasionum prae-
ter

termittens, quo opulentiores eos clarioresque praestaret.

CAP. VIII. Multas leges rogavit, quasdam ex bono et aequo, plerasque superfluas, nonnullas seueras. primusque urbem nominis sui ad tantum fastigium euehere molitus est, ut Romae aemulam faceret. Bellum aduersus Parthos moliens, qui iam Mesopotamiam fatigabant, uno et trigesimo anno imperii, aetatis sexto et sexagesimo, Nicomediae in villa publica obiit. Denuntiata mors eius etiam per crinitam stellam, quae inusitatae magnitudinis aliquamdiu fulsit: eam Graeci κομήτην vocant, atque inter diuos meruit referri.

CAP. IX. Successores filios tres reliquit, atque unum fratris filium. Verum Dalmatius Caesar prosperrima indole, neque patruo absimilis, haud multo post oppressus est factione militari, et Constantio, patruelo suo, sinente potius, quam iubente. **CONSTANTINUM** porro, fratri bellum inferentem, et apud Aquileiam inconsultius proelium adgressum, Constantis duces interemerunt.

runt. Ita respublica ad duos Augustos redacta. CONSTANTIS imperium strenuum aliquamdiu, et iustum fuit; mox cum et valetudine improspera, et amicis prauioribus uteretur, ad graua vitia conuersus, cum intolerabilis prouincialibus, militibus iniucundus esset, factione Magnentii occitus est. Obiit haud longe ab Hispaniis, in castro, cui Helenae nomen est, anno imperii decimo septimo, aetatis trigesimo: rebus tamen plurimis strenue in militia gestis, exercituique per omne vitae tempus sine graui crudelitate terribilis. —

⁶
CAP. ~~X~~ Diuersa CONSTANTII fortuna fuit. A Persis enim multa et graua perpeffus, saepe captis oppidis, obsessis urbibus, caesis exercitibus; nullumque ei contra Saporem prosperum proelium fuit; nisi quod, apud Singaram, haud dubiam victoriam ferocia militum amisit; qui pugnam seditiose et stolide, contra rationem belli, die iam praecipiti, poposcerunt. Post Constantis necem, Magnentio Italiam, Africam, Gallias, obtinente, etiam Illyricum res nouas habuit. VETRANIONE

ad

ad imperium consensu militum electo : quem grandaevum iam , et cunctis amabilem diuturnitate et felicitate militiae , ad tuendum Illyricum , principem creaverunt : virum probum et morum veterum , ac iucundae civilitatis ; sed omnium liberalium artium expertem ; adeo , ut ne elementa quidem prima litterarum , nisi grandaeus et iam imperator , acceperit.

CAP. XI. Sed a Constantio , qui ad ultionem fraternae necis , bellum civile commoverat , abrogatum est Vetricionis imperium : qui nouo inusitatoque more , consensu militum deponere infigne compulsus est. Romae quoque tumultus fuit ; Nepotiano , Constantini fororis filio , per gladiatoriam manum imperium inuadente ; qui saeuis exordiis dignum exitum nactus est. Vigesimo enim atque octauo die a Magnentianis ducibus oppressus , poenas dedit : caputque eius pilo per urbem circumlatum est : grauissimaeque proscriptiones et nobilium caedes fuerunt.

CAP. XII. Non multo post Magnentius apud Muriam profligatus acie est ,

ac pene captus. Ingentes Romani imperii vires ea dimicatione consumptae sunt, ad quaelibet bella externa idoneae, quae multum triumphorum possent securitatisque conferre. **7** Orienti mox a Constantio Caesar est datus, patrum filius GALLVS: Magnentiusque diuersis proeliis victus, vim vitae suae apud Lugdunum attulit, imperii anno tertio, mense septimo: frater quoque eius Senonis, quem ad tuendas Gallias Caesarem miserat.

CAP. ~~XIII~~. Per haec tempora etiam a Constantio, multis inciuilibus gestis, Gallus Caesar occisus est: vir natura ferus, et ad tyrannidem pronior, si suo iure imperare licuisset. Siluanus quoque in Gallia res nouas molitus, ante diem trigessimum extinctus est.

CAP. ~~XIV~~. Solusque imperio Romano eo tempore Constantius princeps et Augustus fuit. Mox IULIANVM Caesarem ad Gallias misit, patrualem suam, Galli fratrem: tradita ei in matrimonium sorore; cum multa oppida barbari expugnassent, alia obsiderent, ubique foe-

foeda vastitas esset, Romanumque imperium non dubia iam calamitate nutaret: a quo modicis copiis apud Argentoratum, Galliae urbem, ingentes Alamanorum copiae extinctae sunt, rex nobilissimus captus: Galliae restituae. Multa postea per eundem Iulianum egregie aduersum barbaros gesta sunt: submotique ultra Rhenum Germani, et finibus suis Romanum imperium restitutum.

CAP. XV. Neque multo post, cum Germaniciani exercitus a Galliarum praefidio tollerentur, consensu militum Iulianus factus Augustus est: interiectoque anno, ad Illyricum obtinendum profectus, Constantio Parthis bellis occupato: qui rebus cognitis ad bellum civile conuersus in itinere obiit inter Ciliciam Cappadociamque, anno imperii octauo et trigesimo, aetatis quinto et quadragesimo, meruitque inter diuos referri. vir egregiae tranquillitatis, placidus, nimis amicis et familiaribus credens; mox etiam uxoribus deditior: qui tamen primis imperii annis ingenti se modestia egerit; familiarium etiam locupletator; neque inhonoros finens, quo.

quorum laboriosa expertus fuisset officia: ad feueritatem tamen propensior, si suspicio imperii moueretur; mitis alias, et cuius in ciuilibus magis, quam in externis bellis, sit laudanda fortuna.

8
CAP. XVI. Hinc IULLIANVS rerum potitus est, ingentique apparatu Parthis intulit bellum, cui expeditioni ego quoque interfui. Aliquot oppida et castella Persarum in deditionem accepit, vel vi oppugnauit, Assyriamque populatus, castra apud Ctesiphontem statiuam aliquamdiu habuit: remeansque victor, dum se inconsultius proeliis inserit, hostili manu interfectus est, VI Kalend. Iulias, imperii anno septimo, aetatis altero et trigesimo; atque inter diuos relatus est. vir egregius et rempublicam insigniter moderaturus, si per fata licuisset: liberalibus disciplinis apprime eruditus: Graecis doctior, atque adeo, ut Latina eruditione nequaquam cum Graeca scientia conueniret: facundia ingenti et prompta: memoriae tenacissimae, in quibusdam philosopho propior: in amicos liberalis: sed minus diligens, quam tan-

tunc

tum principem decuit: fuerunt enim nonnulli, qui vulnera gloriae eius inferrent. In prouinciales iustissimus, et tributorum, quatenus fieri posset, repressor. ciuilibus in cunctos: mediocrem habens aerarii curam: gloriae auidus ac per eam animi plerumque immodici. religionis Christianae insectator; perinde tamen, ut cruore abstineret. Marco Antonino non absimilis: quem etiam aemulari studebat. —

CAP. XVII. Post hunc IOVIANVS, qui tunc domesticus militabat, ad obtinendum imperium consensu exercitus lectus est: commendatione patris, quam sua, militibus notior. Qui iam turbatis rebus, exercitu quoque inopia laborante, uno a Persis atque altero proelio victus pacem cum Sapore, necessariam quidem, sed ignobilem fecit: multatus finibus, ac nonnulla imperii Romani parte tradita, quod ante eum annis mille centum et duobus de viginti fere, ex quo Romanum imperium conditum erat, nunquam accidit. Quin etiam legiones nostrae, ita et apud Caedium, per Pontium Telesinum, et in
Hi-

Hispania apud Numantiam, et in Numidia sub iugum missae sunt, ut nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, si foederis necessitatem, cum integram fuit, mutare voluisset, sicut a Romanis, omnibus his bellis, quae commemoravi, factum est. Nam et Samnitibus, et Numantinis, et Numidis confestim bella illata sunt: neque pax rata fuit. Sed dum aemulum imperii veretur, intra Orientem residens, gloriae parum consuluit. Itaque iter ingressus, atque Ilyricum petens, in Galatiae finibus repentina morte obiit: vir alias neque iners, neque imprudens.

CAP. XVIII. Multi exanimatum opinantur nimia cruditate, inter coenandum enim epulis indulserat: alii odore cubiculi, quod ex recenti tectorio calcis graue quiescentibus erat: quidam nimietate prunarum, quas graui frigore adoleri multas iusserat. Decessit imperii mense septimo, quarto decimo Kalend. Martias: aetatis, ut qui plurimum ac minimum tradunt, tertio et trigesimo anno; ac benignitate principum, qui

ei successerunt, inter diuos relatus est.
 Nam et ciuilitati propior, et natura ad-
 modum liberalis fuit. / ~~His~~ status erat
 Romanae rei, Iouiano eodem et Varro-
 niano COSS. anno urbis conditae mille-
 simo centesimo et nono decimo. Quia
 autem ad inclitos principes venerandos-
 que peruentum est, interim operi mo-
 dum dabimus. Nam reliqua stilo maio-
 re dicenda sunt: quae nunc non
 tam praetermittimus, quam ad
 maiorem scribendi diligen-
 tiam referuamus.

FINIS.

~~Die übrigen Autoren werden nach und nach gedruckt werden.~~

Außerdem sind auf unsere Kosten gedruckt worden, in eben diesem Format und auf das nemliche Papier:

Cornelii Nepotis Vitae excellentium Imperatorum. 15 fr. oder 4 ggr.

Eutropii Breuiarium Historiae romanae. 12 fr. oder 3 ggr.

Publii Terentii Comoediae sex. 30 fr. oder 8 ggr.

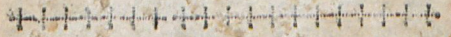
Phaedri Fabularum Aesopiarum Libri V. et nouarum Fabularum Appendix. 8 fr. oder 2 ggr.

Quinti Horatii Flacci Opera. 30 fr. oder 8 ggr.

Iustini Historiarum Libri XXXIV. 30 fr. oder 8 ggr.

Q. Curtii Rufi Historia Alexandri Magni cum Supplemento.

Die übrigen Autoren werden nach und nach gedruckt werden.

1117 18

R. K.
W.
Ch 2590 i

Goet
ein
zur } *Linde*

ULB Halle

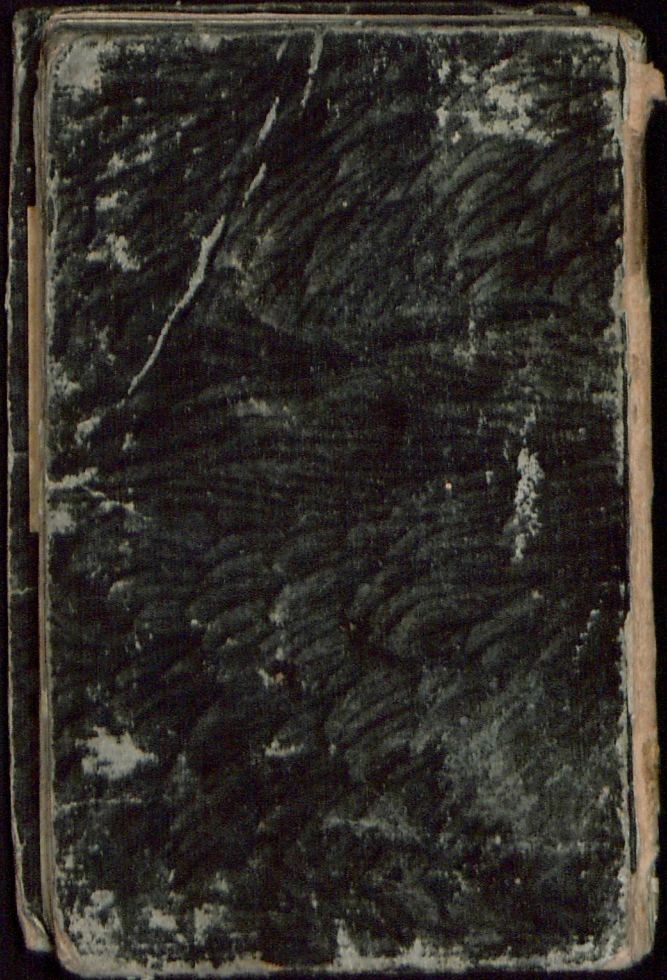
3

008 344 99X

20 Kys

W. 111

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black

EVTROPII
BREVIARIVM
HISTORIAE
ROMANAE.

E RECENSIONE
H. VERHEYK.

Editio II. emendata.

NORIMBERGAE,
EX OFFICINA LIBRARIA RIEGELIANA.
MDCCLXXVI

